

**VM2 experimenten:
verandering van context
Eindrapportage schooljaar 2009-2010**

Colofon

Titel VM2 experimenten: verandering van context. Eindrapportage schooljaar 2009-2010
Auteur Renée van Schoonhoven, Dennis Heijns, Machiel Bouwmans & Ed Weijers
Versie 1.0
Datum 5 oktober 2010
Projectnummer 30082

ecbo 's-Hertogenbosch
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
T 073 687 25 00
F 073 612 34 25
www.ecbo.nl

ecbo Utrecht
Postbus 19194
3501 DD Utrecht
T 030 296 04 75
F 030 636 04 31
www.ecbo.nl

© ecbo 2010

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding

1 De VM2 monitor	6
1.1 Hoofdlijn van de VM2-monitor	6
1.2 Vraagstelling van en werkwijze bij deze rapportage	7
2 De leerlingen in VM2	10
2.1 Leerlingen in de eerste tranche	10
2.2 Leerlingen in de tweede tranche.....	12
2.3 Selectieve krimp in de basisberoepsgerichte leerweg	13
3 Het ontwikkelen van één concept, één dak, één team	16
3.1 Ontwikkelingsgang in het algemeen.....	16
3.2 Voortgang experimenten eerste tranche	19
3.3 Organiseerbaarheid bij kleine aantallen.....	25
3.4 Bestuurlijke, organisatorische context	27
3.5 Samenwerking vmbo-mbo.....	28
3.6 Financiën	28
4 Keuzevrijheid van leerlingen: ruimte geven of inperken?	30
5 Cursusduur: kunnen programmaliijnen efficiënter?	32
6 Taal en rekenen: aparte benadering of generiek beleid?	34
7 Het vmbo-examen en het zomerlek	36
7.1 Wel of geen vmbo-examen?.....	36
7.2 De vormgeving van het zomerlek	38
8 Tips van de experimenten	40
9 Praktijknetwerken, bijeenkomsten, informatieverstrekking	42
9.1 Praktijknetwerken.....	42
9.2 Landelijke bijeenkomsten	42
9.3 Informatieverstrekking.....	43
10 Samenvatting	44
10.1 De stand van zaken in de VM2-experimenten	44
10.2 Verschillen tussen tranches?.....	45
10.3 Effect op onderwijsloopbanen?	45
10.4 Veranderende context.....	46

11 Bijlagen	47
11.1 Tabellen leerlingenaantallen eerste tranche	47
11.2 Tabellen leerlingenaantallen landelijk vergelijkingscohort eerste tranche	49
11.3 Tabellen leerlingenaantallen voorgaand cohort VM2-scholen eerste tranche	51
11.4 Tabellen leerlingenaantallen tweede tranche	55
11.5 Tabellen vergelijkingen leerlingenaantallen eerste en tweede tranche	57
11.6 Tabellen inhoudelijke ontwikkeling eerste en tweede tranche	58
11.7 Tabellen voortgang ontwikkelproces eerste en tweede tranche.....	66
11.8 Overzicht van experimenten eerste tranche voorjaar 2010	72
11.9 Overzicht van experimenten tweede tranche voorjaar 2010.....	73
11.10 Overzicht van geïnterviewden, voorjaar 2010	77

Inleiding

De experimenten met nieuwe leerroutes van vmbo naar mbo niveau 2 (VM2) zijn twee jaar onderweg. De mensen die inkleuring geven aan experimenten timmeren hard aan de weg en geven daarmee vorm aan interessante, effectieve leertrajecten voor leerlingen. De ontwikkelingsgang die veruit de meeste experimenten doormaken, is positief. Er zijn bovendien duidelijke signalen dat de experimenten leiden tot een daling van het voortijdig schoolverlaten. Bij de experimenten die als eerste zijn gestart, is in de overgang van het derde naar het vierde leerjaar vmbo de uitval gedaald van 3% naar 2,2%. Een daling die aanzienlijk groter is dan de daling die zich landelijk voor doet.

Tegelijkertijd zijn er ook aandachtspunten. De VM2-experimenten kunnen de algemene trend van dalende leerlingaantallen in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo niet keren. Dat is ook niet de opzet van de experimenten geweest. De experimenten worden er in hun ontwikkelingsgang echter wel mee geconfronteerd omdat de groepen VM2-leerlingen erg klein worden. Soms te klein om het experiment in beheersmatig opzicht te kunnen voortzetten.

Voor het vervolg van de monitor in het schooljaar 2010-2011 betekent deze ontwikkeling dat we ten eerste blijven monitoren op de ontwikkelingsgang van de experimenten en de reductie van voortijdig schoolverlaten. Ten tweede zal worden ingezoomd op organiseerbaarheid: welke vraagstukken rijzen bij de experimenten precies als het om organiseerbaarheid gaat en – belangrijker nog - hoe zien effectieve oplossingsrichtingen voor deze vraagstukken er uit? In de derde plaats zullen we de blik richten op de vraag welke lering uit de VM2-experimenten landelijk kan worden getrokken: wat zegt ons de ontwikkelingsgang en opbrengst van de experimenten over het realiseren van meer doorlopende leerlijnen tussen vmbo en mbo?

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 van deze rapportage gaat in op de opzet van de monitor en de onderzoeksvraag die bij deze rapportage over 2009-2010 is gehanteerd. Daarna wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op het aantal leerlingen dat meedoet aan de experimenten; ook de uitval van leerlingen uit de eerste tranche experimenten wordt besproken. In hoofdstuk 3 staat het ontwikkelproces van de experimenten centraal: wat is het algemene beeld over de voortgang en met welke aandachtspunten krijgen de experimenten in hun ontwikkeling te maken? In de hoofdstukken daarop volgend wordt ingezoomd op enkele meer specifieke dilemma's en keuzen waar de experimenten mee te maken hebben bij de opzet en uitvoering van hun VM2-traject. Het gaat dan achtereenvolgens over:

- de veranderlijkheid van keuzen van leerlingen (hoofdstuk 4);
- de cursusduur van het VM2-traject (hoofdstuk 5);
- de komst van referentieniveaus op het terrein van taal en rekenen (hoofdstuk 6);
- het al dan niet handhaven van het vmbo-examen en het eventuele 'zomerlek' (hoofdstuk 7);
- tips die de experimenten hebben voor andere scholen (hoofdstuk 8);
- activiteiten van het landelijk projectmanagement VM2, zoals de praktijknetwerken, landelijke bijeenkomsten en de voorlichting over VM2 (hoofdstuk 9).

De rapportage wordt in hoofdstuk 10 afgesloten met een samenvatting.

1 De VM2 monitor

In dit hoofdstuk beschrijven we kort de opzet van de VM2-monitor en de onderzoeksvraag die leidend is geweest voor de dataverzameling die ten grondslag heeft gelegen aan deze rapportage. Lezers die ook eerdere (tussen-)rapportages van de VM2-monitor hebben bestudeerd, zullen in dit hoofdstuk veel herkenbaars tegenkomen; zij kunnen dit hoofdstuk desgewenst overslaan.

1.1 Hoofdlijn van de VM2-monitor

Het monitoronderzoek VM2 gaat uit van de volgende, overall probleemstelling:

Welke meerwaarde – in termen van kwalitatieve ontwikkeling en kwantitatieve opbrengsten – is gekoppeld aan de experimenten VM2 en wat is daarbij de invloed van de door de scholen gekozen aanpak ('plan'), van leerlingkenmerken en van kenmerken van de school?

Om na te gaan wat de meerwaarde van de experimenten is, wordt aan de hand van de monitor onderzocht wat de kwalitatieve en kwantitatieve opbrengsten zijn en welke factoren deze opbrengsten beïnvloeden. Daar waar mogelijk wordt in de monitor een vergelijking getrokken met datgene wat in een 'reguliere' vmbo-mbo-setting gebeurt.

Variabelengroepen

Daar waar de monitor zich richt op 'opbrengsten' gaat het om de volgende aspecten:

- *Kwalitatieve resultaten:* realiseert de school met het onderwijsprogramma de inhoudelijke doelstellingen die men zich heeft gesteld?
- *Kwantitatieve resultaten:* hoe ontwikkelt zich de in-, door- en uitstroom van de leerlingen in het VM2-traject en hoe ontwikkelt dit rendement zich bij scholen in een reguliere setting? Het in beeld brengen van deze kwantitatieve resultaten gebeurt aan de hand van databestanden die door DUO (voorheen Cfi) worden aangeleverd.

Als mogelijk beïnvloedende factoren worden in het monitoronderzoek onderscheiden:

- Het plan oftewel *het concept* van de school: de veronderstelling is dat er verschillen zijn tussen scholen voor wat betreft de vormgeving van het onderwijsprogramma, de pedagogisch/didactische benadering en de organisatie van het onderwijs in de school.
- Ook *leerlingkenmerken* – zoals geslacht, etniciteit, leeftijd en overige achtergrondkenmerken – spelen een rol bij het realiseren van 'opbrengsten' in het VM2-experiment.
- Evenals *schoolkenmerken*: de verwachting is dat het gekozen concept, de gerealiseerde resultaten en/of de relatie tussen beiden mede wordt beïnvloed door kenmerken als schaalgrootte, type locatie en verankering van de school in een regionaal netwerk.

Vergelijking

Om te kunnen corrigeren voor de mogelijke invloed van school- en/of leerlingkenmerken is bij de opzet van de monitor voorzien in twee vergelijkingsmogelijkheden.

Ten eerste is het de bedoeling leerlingkenmerken en leerlingresultaten van de experimenten te vergelijken met kenmerken en resultaten van alle vmbo-bb-leerlingen in hetzelfde cohort. Dit gebeurt aan de hand van leerlinggegevens zoals deze bij DUO geregistreerd staan.

Ten tweede wordt getracht meer kwalitatieve vergelijkingen te maken tussen de benadering die in de experimenten wordt gevolgd en datgene wat scholen doen die niet aan de experimenten deelnemen. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van expertmeetings. Leidraad bij deze dataverzameling is steeds: wat zijn tot nu toe de opbrengsten van VM2, waar werken de VM2-scholen aan en waarin is dit bijzonder ten opzichte van 'reguliere' samenwerkingssituaties vmbo-mbo?

Fasering: van meer kwalitatief naar meer kwantitatief

De onderzoeksactiviteiten zijn gefaseerd ingericht, in die zin dat in de eerste periode van het experiment (2008-2010) het accent in de monitor meer ligt op de kwalitatieve ontwikkelingen en in de daarop volgende monitorfase (2010-2012) het accent naar verwachting zal verschuiven naar kwantitatieve opbrengsten. Immers, pas in die tweede periode wordt duidelijk hoeveel van de leerlingen uit de experimenten daadwerkelijk in drie dan wel vier jaar de niveau 2-kwalificatie hebben behaald.

Twee momenten van dataverzameling, twee rapportages

Elk jaar wordt bij de experimenten op twee momenten data verzameld:

- Elk najaar:
 - wordt kwantitatieve data van DUO betrokken op basis van de 1 oktober telling; het betreft daarbij de voorlopige tellingen die in de loop van het schooljaar nog kunnen worden gecorrigeerd;
 - worden de experimenten eerste en tweede tranche benaderd met een vragenlijst;
 - worden de experimenten tweede tranche geïnterviewd.
- Elk voorjaar:
 - wordt de bijgestelde datamatrix van DUO betrokken die de definitieve telling geeft van 1 oktober van het jaar voorafgaand;
 - worden de experimenten eerste en tweede tranche benaderd met een vragenlijst;
 - worden de experimenten eerste tranche geïnterviewd.

Jaarlijks verschijnen twee monitorrapportages: een tussenrapportage in maart en een eindrapportage over het schooljaar in september.

1.2 Vraagstelling van en werkwijze bij deze rapportage

Bij de dataverzameling die in het voorjaar van 2010 heeft plaatsgevonden, is de volgende overall onderzoeksvraag leidend geweest:

Wat is in het voorjaar van 2010 de stand van zaken bij de experimenten eerste en tweede tranche (voor wat betreft de leerlingen en hun kenmerken, de procesmatige voortgang die in de experimenten wordt gemaakt en de aandachtspunten die daarin optreden), zijn verschillen waarneembaar tussen beide tranches en zijn in het geval van de eerste tranche effecten zichtbaar op de leerlingloopbanen?

De vraagstelling bevat drie componenten:

- Het inventariseren en analyseren van de stand van zaken in de experimenten, onder meer voor wat betreft leerlingdeelname en de voortgang in het VM2-ontwikkelproces;
- Het nagaan of en zo ja welke verschillen waarneembaar zijn tussen de eerste en tweede tranche experimenten;
- Het nagaan of en zo ja welke effecten waarneembaar zijn van het VM2-traject op de onderwijsloopbanen van leerlingen in de eerste tranche experimenten.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is in de periode mei – juli 2010 langs drie lijnen data verzameld.

(1) Vragenlijst onder experimenten eerste en tweede tranche

Naar alle experimenten is eind maart 2010 per e-mail een vragenlijst toegestuurd met het verzoek deze in te vullen. De experimenten die niet zijn geïnterviewd (zie hierna) is gevraagd de vragenlijst per e-mail of per post te retourneren. De experimenten waarmee in het voorjaar een interview heeft plaatsgevonden is gevraagd de vragenlijst ingevuld mee te nemen naar het gesprek.

Van totaal 37 experimenten eerste tranche en 121 experimenten tweede tranche is de vragenlijst ingevuld retour ontvangen (zie toelichting in kadertekst).

Respons vragenlijst voorjaar 2010

Eerste tranche

In augustus 2008 zijn in totaal 39 VM2-experimenten eerste tranche start gegaan. Eén van deze 39 experimenten is na de start formeel gesplitst in twee experimenten. Daardoor zijn het er in totaal 40.

Alle 40 experimenten zijn in het voorjaar van 2010 benaderd met een vragenlijst. De meeste experimenten hebben de vragenlijst ingevuld geretourneerd. Van drie experimenten is ook na rappeling geen vragenlijst ontvangen, te weten van de drie experimenten van het Vader Rijn College (nrs. 62, 63 en 64).

Tweede tranche

De tweede tranche VM2-experimenten is in de zomer van 2009 met 127 experimenten van start gegaan. Van deze 127 beschikken 37 experimenten ook over een eerste tranche.

Alle 127 experimenten tweede tranche hebben in voorjaar van 2010 een vragenlijst ontvangen. 6 experimenten hebben deze vragenlijst ook na rappels niet geretourneerd. Dit betreft de experimenten van Rosa Beroepscollege (31), TEC Amsterdam (65), Melanchton zorg & welzijn (74) en het Vader Rijn College (nrs. 119, 122 en 124).

Dit betekent dat we uiteindelijk van 121 experimenten tweede tranche een vragenlijst retour hebben ontvangen.

(2) Interviews met experimenten eerste tranche

In februari 2010 hebben voorts alle experimenten eerste tranche een uitnodiging ontvangen voor een interview in mei-juni 2010. De interviews zijn georganiseerd op een aantal plaatsen in het land, zodanig dat meerdere interviews op één dag konden plaatsvinden en daarmee de 'doorlooptijd' van het interviewproces kon worden beperkt. In totaal hebben 29 interviews plaatsgevonden; in één gesprek zijn vaak meerdere experimenten van dezelfde school aan de orde gekomen. Een overzicht van de experimenten en personen waarmee een interview heeft plaatsgevonden, is opgenomen in de bijlage bij dit rapport.

De interviews zijn net als bij de vorige interviewronde bijgewoond door een vertegenwoordiger van het landelijk projectmanagement.

(3) Geactualiseerde en uitgebreide data van DUO

In juli is door DUO een geactualiseerde datamatrix opgesteld met leerlinggegevens van de leerlingen eerste respectievelijk tweede tranche per 1 oktober 2009. Eveneens is het relevante vergelijkingsmateriaal geactualiseerd aangeleverd: een datamatrix met geaggregeerde leerlinggegevens van de totale populatie leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg (cohort 2008) en een datamatrix met leerlinggegevens van het voorliggend cohort (cohort 2007) op de scholen die meedoen aan de eerste tranche experimenten. Op verzoek van de onderzoekers heeft DUO eveneens een matrix aangeleverd met daarin de totale bb-populatie van het cohort 2007. Daarmee kan de analyse die ook ten behoeve van de tussenrapportage 2009-2010 is uitgevoerd, worden uitgebreid.

2 De leerlingen in VM2

Hoeveel leerlingen nemen in het schooljaar 2009-2010 deel aan de VM2-experimenten? Daarbij gaat het om de leerlingen eerste tranche, die in de zomer van 2008 zijn gestart met hun traject (paragraaf 2.1). Ook het leerlingenaantal in de experimenten tweede tranche, die in de zomer van 2009 zijn gestart, komt aan de orde (paragraaf 2.2). Omdat uit de in het voorjaar van 2010 verzamelde data naar voren komt, dat de experimenten te maken hebben met een vrij aanzienlijke terugloop van het leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg, staan we in paragraaf 2.2 apart stil bij deze 'selectieve krimp'. We doen dit omdat dit beeld nodig is voor een goed begrip van de voortgang in de experimenten, die in de volgende hoofdstukken aan bod komt.

De gegevens uit paragraaf 2.1 en 2.2 van dit hoofdstuk zijn in hoofdzaak gebaseerd op de analyse van de kwantitatieve DUO-data. De volledige tabellenreeks van deze analyse is opgenomen in de bijlage bij deze rapportage (zie de tabellen in bijlagen 11.1 tot en met 11.5). Voor de beschrijving van de ontwikkeling van de leerlingenaantallen in paragraaf 2.3 zijn gegevens betrokken van het CBS.

2.1 Leerlingen in de eerste tranche

In het schooljaar 2009-2010 doet een kleine 700 leerlingen (674) mee aan de VM2-experimenten eerste tranche (zie tabel 2.1). Dat betekent dat er ten opzichte van het schooljaar 2008-2009, 360 leerlingen (35%) zijn overgestapt naar een ander onderwijstraject (33%) of zijn uitgevallen (2%).

Van de leerlingen die zijn overgestapt ('switchers'), zijn veruit de meesten (20%) onderwijs gaan volgen in de reguliere basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo. Ruim 8% is opgestroomd naar de kaderberoepsgerichte leerweg; de overige switchers zijn of overgestapt op een mbo-opleiding aan een roc/aoc (4%) of op het praktijkonderwijs (1%).

De uitvallers – dat zijn in totaal 23 leerlingen – zijn overwegend allochtone Nederlandse jongens die gemiddeld al wat ouder zijn. Zij zijn ten opzichte van de doorsnee VM2-leerling in de eerste tranche, in de uitval oververtegenwoordigd. Onder de switchende leerlingen bevinden zich verhoudingsgewijs meer autochtone Nederlandse meisjes.

In de vragenlijst geven de experimenten eerste tranche aan, dat na de zomervakantie nog zo'n 340 leerlingen - dat is een kleine 50% - door zullen gaan met het experiment. Verwacht wordt dat circa een kwart van de leerlingen dat nu nog meedoet aan het experiment, na de zomer doorleert aan een reguliere mbo-opleiding aan een roc of aoc. Van om en nabij 5% van de leerlingen wordt verwacht dat zij uit het onderwijsproces zullen vallen.

Tabel 2.1 Onderwijspositie leerlingen eerste tranche per 1-10-2009

	#	%	<i>Waarvan:</i>		
			<i>op zelfde vestiging</i>	<i>op andere vestiging</i>	<i>op ander brinnummer</i>
Nog steeds in vm2					
• leerjaar 3	17	1,7	12	4	1
• leerjaar 4	657	63,5	610	47	-
<i>Subtotaal</i>	<i>674</i>	<i>65,2</i>	<i>622</i>	<i>51</i>	<i>1</i>
Overgestapt:					
naar reguliere basisberoeps					
• met lwoo	160	15,5	77	71	12
• zonder lwoo	49	4,7	34	7	8
naar reguliere kaderberoeps					
• met lwoo	16	1,5	13	3	-
• zonder lwoo	69	6,7	60	6	3
naar mbo-opleiding aan roc/aoc					
• niveau 1	27	2,6	-	-	27
• niveau 2	10	1,0	-	-	10
naar praktijkonderwijs					
onbekend	6	0,6	-	-	6
onbekend	23	2,2	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>360</i>	<i>34,8</i>	<i>184</i>	<i>87</i>	<i>66</i>
Totaal	1.034	100			

Analyse van de uitval uit de eerste tranche

In de overgang van de derde naar de vierde klas vmbo, valt in het VM2-experiment eerste tranche 2,2% van de leerlingen uit. Voor alle andere leerlingen basisberoepsgerichte leerweg die in augustus 2008 zijn gestart met hun derde leerjaar – dit noemen we ook wel het vergelijkingscohort - ligt dat percentage op 2,4%. Dus iets hoger dan in de VM2-experimenten.

Dat is enigszins opmerkelijk omdat we – zo zagen we ook in de tussenrapportage van maart 2010 – op grond van de achtergrondkenmerken van de VM2-leerlingen eerste tranche, mogen verwachten dat het uitvalpercentage *hoger* is dan het landelijke percentage. Als we uit het vergelijkingscohort een steekproef trekken van scholen met leerlingen met dezelfde achtergrondkenmerken als in VM2, dan klopt dat ook wel: we zien dan dat het uitvalpercentage op 3,8% ligt¹.

¹ Selecte steekproef uit landelijk bestand van 19 scholen die vwb. achtergrondkenmerken (lwoo, etniciteit) van de leerlingen overeenkomen met VM2-locaties; van de 914 leerlingen derdejaars vmbo-bb op deze scholen, valt in de overgang naar de vierde klas 3,8% uit.

De relatief lage uitval in VM2 van 2,2% zou dan verklaard kunnen worden door het VM2-traject zelf. In dat geval ligt het in de rede dat ook in het leerlingencohort dat op de deelnemende scholen voorafgaat aan VM2, het uitvalpercentage *hoger* ligt. Ook die veronderstelling blijkt te kloppen, want het uitvalpercentage in dit voorgaande cohort op de VM2-vestigingen ligt op 3,0%.

Tabel 2.2 Overzicht van uitvalpercentages in de overgang van 3^e naar 4^e leerjaar

	<i>op locaties met VM2</i>	<i>landelijk</i>
Cohort 2008	2,2%	2,4%
Cohort 2007	3,0%	2,7%

Nu kan het zo zijn dat de daling in het uitvalpercentage dat zich voordoet op de VM2-locaties, een gevolg is van de algemene daling van uitval die zich breed in het onderwijs voordoet. Mocht de daling in dezelfde orde van grootte liggen als die zich landelijk voordoet, dan is die daling niet zozeer te verklaren door de interventie van het VM2-traject, maar is het eenvoudigweg een algemene tendens. Daarom hebben we ten slotte het uitvalpercentage in het cohort 2007 op de VM2-locaties vergeleken met het landelijke uitvalpercentage in datzelfde cohort. Dat ligt op 2,7% (zie ook tabel 2.2). Duidelijk wordt dat de reductie in uitval die zich voordoet op de VM2-locaties van 3,0% naar 2,2% groter is dan de daling van uitval in het landelijke cohort van 2,7% naar 2,4%. Ook dit is een indicatie dat de VM2-aanpak bij de experimenten eerste tranche er toe doet.

2.2 Leerlingen in de tweede tranche

In de zomer van 2009 hebben de experimenten tweede tranche toestemming gekregen om met maximaal 3.145 leerlingen het VM2-traject te beginnen (zie tabel 2.3). Uit de eerste DUO-meting is gebleken dat op 1 oktober 2009 in totaal 1.752 leerlingen deelnamen aan het experiment, oftewel 56% van het maximale aantal. Op grond van de ervaringen met de eerste tranche is in de tussenrapportage 2009-2010 de verwachting uitgesproken dat na correcties uit de tweede DUO-meting zou blijken dat er om en nabij de 2.800 leerlingen participeerden in VM2. Uit de tweede meting blijkt dat deze verwachting niet uitkomt: het aantal leerlingen is wel iets gestegen, namelijk tot 1.932, maar dus niet in de orde van grootte waar een half jaar terug nog op werd gerekend.

Tabel 2.3 Leerlingenaantal eerste en tweede tranche

	<i>Eerste tranche</i>			<i>Tweede tranche</i>		
	<i>Beschikking '08</i>	<i>Eerste meting 08-09</i>	<i>Tweede meting 08-09</i>	<i>Beschikking '09</i>	<i>Eerste meting 09-10</i>	<i>Tweede meting 09-10</i>
Aantal	1.156	677	1.030	3.145	1.752	1.932
In % van beschikking	100	58,6	89,1	100	55,7	61,4

Voor het relatief lage leerlingenaantal in de tweede tranche (61% van het maximale aantal) zijn drie verklaringsgronden aan te voeren:

- Het kan zijn dat de experimenten in de aanvraagronde tweede tranche – meer dan bij de eerste tranche het geval was – aan de veilige kant zijn gaan zitten als het om het aantal leerlingen gaat; anders gezegd: dat in de aanvraagprocedure het verwachte leerlingenaantal bewust is overschat, om te voorkomen dat de situatie ontstaat dat er meer leerlingen zijn dan beschikbare VM2-plaatsen.
- Een tweede verklaring is dat de tweede tranche experimenten die al een eerste tranche hebben, inmiddels niet meer onbekend zijn met de registratiecodes VM2 en dat zij bij de eerste meting minder administratieve fouten hebben gemaakt dan vorig jaar; de mate van positieve correctie van het leerlingenaantal treedt dan dus niet zo sterk op als we eerder hadden verwacht.
- In samenhang met het vorige punt: het kan zijn dat de daling van het leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg die zich de laatste jaren vrij sterk en landelijk voordoet, zich nu ook laat zien in het aantal leerlingen dat meedoet aan VM2; we komen op dit punt zometeen nog terug.

In de tweede tranche doen meer leerlingen mee in de sector Zorg & Welzijn dan in de eerste tranche (30% ten opzichte van 26%), en minder leerlingen in de sector landbouw (13% ten opzichte van 19%).

Qua achtergrondkenmerken van de leerlingen VM2 tweede tranche valt op dat autochtone Nederlandse leerlingen (51%) in de tweede tranche sterker zijn vertegenwoordigd dan in de eerste (37%). De tweede tranche kent ook minder lwoo-leerlingen (61% ten opzichte van 70%).

In de tweede tranche doet 5% van de VM2-leerlingen in 2009-2010 het derde leerjaar vmbo voor de tweede keer. In de eerste tranche lag dat percentage bij de start van het schooljaar 2008-2009 op 4%.

Op grond van de respons op de vragenlijst zien we dat bij de tweede tranche wordt verwacht dat 78% van de leerlingen (circa 1.500 leerlingen) in het schooljaar 2010-2011 doorgaat met het volgende leerjaar van het VM2-experiment. Ter vergelijking: deze verwachting bedroeg bij de eerste tranche experimenten vorig jaar 68%; de tweede tranche experimenten zijn kortom positiever over de continuïteit in VM2-deelname dan de eerste tranche experimenten vorig jaar op hetzelfde moment.

2.3 Selectieve krimp in de basisberoepsgerichte leerweg

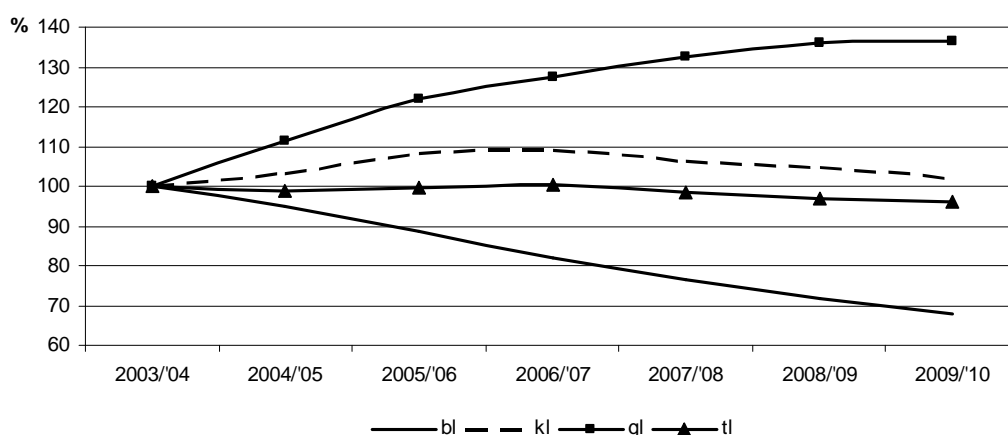
Hiervoor zagen we dat het aantal leerlingen dat meedoet aan VM2 in de tweede tranche achter blijft bij de verwachtingen. Een mogelijke verklaring grond daarvoor is dat de terugloop van het leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg die zich landelijk voordoet, zich ook laat zien in deze deelname-cijfers.

Ter illustratie van deze krimp en om na te gaan of en in hoeverre deze zich ook voordoet bij de VM2-experimenten, het volgende².

² Gebaseerd op M. Bouwmans (2010), *Leerlingaantallen in het vmbo. Krimp in de basisberoepsgerichte leerweg*. Rotterdam: Actis Onderzoek.

Op grond van een analyse van CBS-gegevens constateren we dat vanaf het schooljaar 2003-2004 tot oktober 2009 het havo, vwo en het praktijkonderwijs een groei in het leerlingenaantal meemaken van respectievelijk 13%, 21% en 10%. Het leerlingenaantal van het vmbo loopt in diezelfde periode terug met zo'n 6%. Als we vervolgens nader inzoomen op de leerwegen van het vmbo, dan zien we dat de verschillen tussen de leerwegen groot zijn (zie figuur 2.1). De gemengde leerweg neemt met bijna 40% toe, terwijl de basisberoepsgerichte leerweg met meer dan 30% krimpt.

Figuur 2.1 De ontwikkeling van leerlingaantallen in het vmbo per leerweg

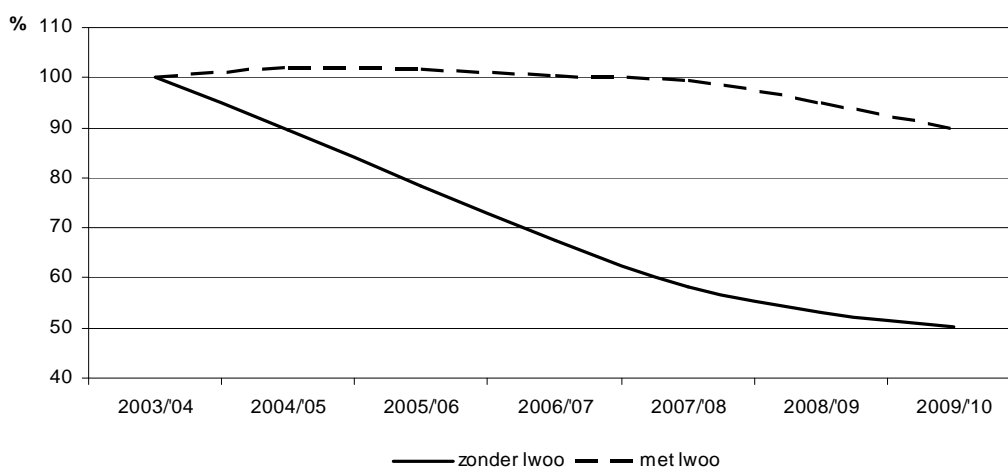

De groei van de gemengde leerweg laat zich verklaren doordat deze leerweg met de invoering van het vmbo is geïntroduceerd als nieuwe tussenvorm tussen het mavo en vbo in; bij scholen heeft wellicht eerst enige gewenning aan het concept moeten plaatsvinden. Na die gewenning groeit de leerweg vervolgens in enkele jaren uit van zo'n 18.000 leerlingen naar ruim 25.000 leerlingen.

De tamelijk rigoreuze daling van 30% van het leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg - die in 2003 nog ruim 72.000 leerlingen omvat en in 2008 is gekrompen tot krap 50.000 leerlingen - laat zich echter niet zo eenvoudig verklaren. Te meer daar uit analyse blijkt dat de daling vooral is opgetreden onder leerlingen zónder indicatie voor leerwegondersteuning (lwoo). Figuur 2.2 laat dit zien: het aantal leerlingen in deze leerweg mét lwoo-indicatie in de basisberoepsgerichte leerweg blijft eerst relatief constant waarna pas na 2008 een daling intreedt³; in 2009 is van de leerlingen zónder zo'n indicatie echter nog maar 50% over.

³ De daling is niet exclusief gerelateerd aan regio's waarvan bekend is dat deze demografisch gezien krimpen, zoals het zuiden van Limburg en noordoost Groningen. De daling doet zich in het gehele land voor. De laatste jaren krimpt met name in de grotere gemeenten (100.000+ en G4) overigens óók het aantal lwoo-leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg; deze tendens doet zich elders in het land (nog?) niet voor.

Figuur 2.2 De ontwikkeling van leerlingaantallen in de basisberoepsgerichte leerweg, naar wel of geen lwoo

Het meest aannemelijk – hoewel vooralsnog geen empirisch bewijs voorhanden is – lijkt dat de krimp van de basisberoepsgerichte leerweg wordt veroorzaakt door 'opwaartse druk'. Dit houdt in dat basisscholen onder druk van – steeds hoger opgeleide – ouders meer dan voorheen aandringen op een zo hoog mogelijk plaatsingsadvies in de richting van het voortgezet onderwijs; en dat diezelfde ouders aansluitend in de onderbouw van het voortgezet onderwijs in de communicatie met de school alles op alles zetten om te voorkomen dat hun kind terecht komt in de basisberoepsgerichte leerweg. Nader onderzoek – dat buiten het bestek van deze monitor valt – is echter nodig om zo'n hypothese te kunnen bevestigen, temeer daar deze hypothese niet kan verklaren waarom de krimp gedurende enkele jaren alleen optreedt onder leerlingen zonder lwoo-indicatie.

In het kader van de monitor is nagegaan of en in hoeverre deze krimp zich al dan niet versterkt voordoet op de vestigingen van de VM2-experimenten. Dit hebben we op grond van de beschikbare DUO-data in beeld kunnen brengen voor de eerste tranche experimenten. We zien aan deze data dat de VM2-locaties eerste tranche in het schooljaar 2007-2008 – toen er nog geen VM2 was - gezamenlijk 1.928 leerlingen hadden ingeschreven op vmbo-basisberoepsgerichte leerweg. In het schooljaar 2008-2009 stonden op deze locaties in totaal 1.768 leerlingen ingeschreven op hetzij het VM2-traject hetzij de reguliere basisberoepsgerichte leerweg. Dit komt neer op een daling van 8,3% in één jaar tijd. De krimp in het landelijk aantal leerlingen basisberoepsgerichte leerweg bedraagt tussen die twee meetmomenten 2,5%. Dit betekent dat het leerlingenaantal basisberoepsgerichte leerweg op de VM2-locaties eerste tranche in de betreffende schooljaren *ruim driemaal zo snel* daalt dan op een gemiddelde vmbo-locatie.

3 Het ontwikkelen van één concept, één dak, één team

Waar staan de experimenten in het ontwikkelen van het VM2-traject, dat ook wel kort en bondig wordt samengevat als 'één concept, één dak en één team'? Wat zijn opmerkelijke punten in die ontwikkeling? Waar loopt men in de praktijk tegen aan? Hoe kan één en ander vanuit een onderzoeksoptiek worden geduid? Het antwoord op deze vragen staat centraal in dit hoofdstuk.

Eerst staan we stil bij de ontwikkelingsgang die de experimenten doormaken (paragraaf 3.1). Daarbij baseren we ons voor wat betreft de ontwikkelingsgang in het algemeen voornamelijk op de respons op de vragenlijsten. Daarna gaan we in de diepte voor wat betreft de voortgang bij de eerste tranche experimenten en de factoren die door henzelf worden aangevoerd om deze voortgang te verklaren (paragraaf 3.2). Dit gebeurt op grond van een analyse van de interviewverslagen. Aansluitend staan we in de daarop volgende paragrafen stil bij enkele factoren die volgens de experimenten eerste tranche de voortgang beïnvloeden. Het betreft achtereenvolgens:

- de organiseerbaarheid van het traject bij kleine leerlingenaantallen (paragraaf 3.3);
- ontwikkelingen in de bestuurlijk-organisatorische context van het experiment (paragraaf 3.4);
- de samenwerking tussen het vmbo en mbo (paragraaf 3.5) en
- de financiering van het traject (paragraaf 3.6).

De volledige weergave van de respons op de vragenlijsten treft u aan in de tabellen in bijlage 11.6 en 11.7.

3.1 Ontwikkelingsgang in het algemeen

De verzamelde informatie uit vragenlijsten en interviews laat zien aan dat bijna alle experimenten er hard aan werken om de experimenten tot een succes te maken. Bij niet alle experimenten lukt dat ook; soms zijn er factoren in de context van het experiment – bijvoorbeeld een (te) sterke daling van het leerlingenaantal op de locatie of het ontbreken van de bereidheid tot samenwerking - die ertoe leiden dat men besluit het experiment te beëindigen. Maar dit zijn uitzonderingen. De meeste experimenten werken ook in het voorjaar van 2010 gewoon door aan de ontwikkeling en uitrol van het VM2-concept. Dat betekent niet dat er geen hobbels op de route zijn. De experimenten lopen al werkende weg tegen – deels onverwachte – inhoudelijke vraagstukken aan die ertoe leiden dat zaken soms anders gaan dan oorspronkelijk gedacht. Dit is zowel bij de eerste tranche experimenten, als bij een groot deel van de tweede tranche experimenten het geval.

In deze paragraaf lichten we enkele aspecten van dit ontwikkelproces nader uit.

VM2 een apart, herkenbaar traject in de school?

Aan de experimenten is gevraagd of in het schooljaar 2009-2010 het VM2-traject in de school zichtbaar is als een apart, als zodanig herkenbaar onderwijsprogramma (zie tabellen 11.62 en 11.63 in de bijlage). Bij zowel de eerste als de tweede tranche experimenten zegt ruim 10% van de experimenten dat dat zo is. Een kwart tot een derde van de experimenten antwoordt dat een (groot)deel van het VM2-traject in de school op zichzelf staat. De overige

experimenten (55% respectievelijk 50%) melden dat het VM2-traject niet direct als zodanig herkenbaar is in de school.

Bij deze experimenten volgen leerlingen dus 'het reguliere' onderwijs-programma; dat kan zijn het normale examenprogramma voor de basisberoepsgerichte leerweg (bb) maar het kan ook zijn dat VM2 'het reguliere traject' is geworden omdat nu eenmaal álle bb-leerlingen in VM2 zijn geplaatst. Voor komend schooljaar zullen volgens de experimenten meer aanpassingen op het programma worden doorgevoerd zodat VM2 meer zichtbaar wordt als apart onderwijstraject in de school.

Programmeringsbasis: vmbo of mbo?

Hanteert men bij het ontwerpen van het onderwijsprogramma nu het vmbo-examenprogramma als richtsnoer of baseert men zich op de mbo-kwalificatiedossiers? Bij de eerste tranche zegt 55% van de experimenten in juni 2010 dat de vmbo-examenprogramma's (grotendeels) bepalend zijn voor het onderwijsaanbod; 31% geeft aan dat het mbo-kwalificatiedossier (in belangrijke mate) leidend is (zie tabellen 11.27 en 11.28 in de bijlage). In juni 2009 stelde nog 57% van de eerste tranche experimenten dat het mbo-programma bepalend was voor het onderwijsaanbod. We zien kortom een 'kanteling' van het vertrekpunt van de onderwijsprogrammering van het mbo naar het vmbo. Dat terwijl de experimenten zich inhoudelijk in de tijd gezien zich bewegen van het vmbo naar het mbo.

In juni 2010 zegt 43% van de tweede tranche experimenten dat zij (voornamelijk) de mbo-kwalificatiedossiers als vertrekpunt van onderwijsprogrammering hanteren.

Omslag van beroepsvoorbereidend naar beroepskwalificerend?

De experimenten variëren door de tijd heen ook in hun antwoorden op de vraag 'wanneer vindt in het VM2-traject de omslag van beroepsvoorbereidend naar beroepskwalificerend plaats?' (zie tabellen 3.1 en 3.2 hierna). In eerste aanleg is zo'n 30% à 40% van de experimenten geneigd deze omslag te situeren in het derde leerjaar vmbo. Bijna al deze experimenten in de eerste tranche veranderen gedurende het traject van mening en schuiven het omslagmoment verder door naar het vierde leerjaar vmbo of daarna. Een dezelfde antwoordtendens lijkt zichtbaar te worden bij de tweede tranche experimenten.

Tabel 3.1 Omslagmoment beroepsoriënterend naar beroepskwalificerend eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>November 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Begin derde leerjaar vmbo	8	20	4	10	0	0
• Tweede helft derde leerjaar/start vierde leerjaar vmbo	8	20	6	15	2	5
• Gedurende vierde leerjaar vmbo	7	18	12	30	12	30
• Na het vierde leerjaar vmbo	13	33	13	33	20	50
• Onbekend	3	8	5	13	6	15

Tabel 3.2 Omslagmoment beroepsoriënterend naar beroepskwalificerend tweede tranche

	<i>November 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Begin derde leerjaar vmbo	7	6	0	0
• Tweede helft derde leerjaar/start vierde leerjaar vmbo	30	24	33	26
• Gedurende vierde leerjaar vmbo	61	48	45	35
• Na het vierde leerjaar vmbo	17	13	43	34
• Onbekend	12	9	6	5

Waar is men trots op en wat zijn verbeterpunten?

De experimenten eerste tranche zijn desgevraagd het meest trots op de samenwerking tussen de docenten vmbo-mbo die inmiddels is gerealiseerd en op de kansen die leerlingen met het traject worden geboden, die daardoor enthousiast en gemotiveerd worden. Wat beter kan is de communicatie, zowel intern in het team als naar buiten toe naar ouders en leerlingen. De samenwerking met het mbo kan ook nog beter, evenals de regie op het traject: men wil niet meer 'achter de feiten aanlopen'.

In de tweede tranche is men trots op de gerealiseerde samenwerking, met het mbo maar ook met het bedrijfsleven en met collega-scholen in de regio. Daarnaast is men blij met het onderwijskundig concept en de inhoud van het onderwijsprogramma. De docenten zijn bovendien enthousiast; de inzet is groot. Verbeterpunten zijn gelegen in de aanpak van het project: de aansturing ervan kan beter. Daarnaast noemen ook deze experimenten de communicatie intern en extern en de samenwerking met het mbo als verbeterpunten.

Aandachtspunten voor de komende tijd: van inhoud en draagvlak naar keten?

In termen van aandachtspunten voor de komende tijd zien we duidelijk dat de eerste tranche experimenten in een mbo-context gaan terechtkomen. Zij noemen als belangrijke aandachtspunten: het inbedden van de niveau 2 opleiding in de vmbo-organisatie, het borgen van examenkwaliteit en het regelen van de beroepspraktijkvorming (bpv). Bij de tweede tranche experimenten zien we dat op dit moment de meeste aandacht uitgaat naar het verder uitwerken van het onderwijsprogramma en informatieverstrekking aan ouders, leerlingen en collega's in de school. Dat waren een jaar terug overigens ook belangrijke aandachtspunten voor de eerste tranche experimenten. Het lijkt dan ook aannemelijk dat de tweede tranche experimenten in het voorjaar van 2011 eveneens de aandacht verleggen van de meer inhoudelijke en draagvlakgerelateerde vraagstukken naar ketenvraagstukken.

Samenwerking: tweede ontwikkeljaar als testcase?

Bij de eerste tranche experimenten zien we dat door de bank genomen de samenwerking tussen het vmbo en mbo in het schooljaar 2009-2010 is verbeterd (zie de tabellen 11.56 en 11.57 in de bijlage). Er is méér direct contact tussen de docenten vmbo en mbo dan eind 2009 nog het geval was en er zijn nu ook meer werkgroepen operationeel (in 78% van de gevallen). Bij enkele experimenten is in de loop van dit schooljaar geconstateerd dat het experiment en/of de samenwerking zal worden beëindigd; de redenen daarvan worden verderop in deze rapportage toegelicht. Als we deze experimenten buiten beschouwing laten, dan zien we dat bij aanmerkelijk meer experimenten sprake is van een 'uitstekende samenwerking' dan een jaar geleden nog het geval was (61% t.o.v. 46%).

Ten aanzien van de formatie van een VM2-team en de beschikbaarheid van relevante mbo-expertise geven de eerste en tweede tranche experimenten grosso modo dezelfde antwoorden: in driekwart van de gevallen is een VM2-team (grotendeels) geformeerd en in zo'n 70% van de gevallen beschikt men over de benodigde mbo-expertise (zie de tabellen 11.51 en 11.52 in de bijlage).

De tweede tranche experimenten zijn in juni 2010 doorgaans positiever dan de eerste tranche experimenten over de contacten tussen vmbo- en mbo-docenten en over het karakter van de onderlinge samenwerking (zie tabellen 11.56 en 11.57 in de bijlage). Daarbij moet worden aangetekend dat de eerste tranche experimenten vorig jaar om deze tijd ook positiever waren. Wellicht vormt het tweede ontwikkeljaar een testcase voor de hechtheid van het samenwerkingsverband. Dat zou in de rede liggen ook gelet op het feit dat we zien dat het type aandachtspunten waar de experimenten zich op richten door de tijd verschuift van inhoudelijke en draagvlakgerelateerde issues naar ketenvraagstukken.

3.2 Voortgang experimenten eerste tranche

Aan de hand van de verslagen van de interviews die met de eerste tranche experimenten zijn gehouden, is door de onderzoekers de 'voortgang' van het experimenten gecategoriseerd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën:

Tabel 3.3 categorieën van voortgang

++	Experimenten die geen vmbo-examen meer afnemen, in die zin een innovatief onderwijsconcept hanteren en die dit ook in de praktijk uitvoeren
+	Experimenten die hun VM2-concept - dat uitgaat van meer of minder 'indalen' van mbo-delen in de vmbo-setting en dat het vmbo-examen overeind houdt - in de praktijk uitvoeren en daarbij tegen niet al te grote uitvoeringsproblemen aanlopen
+ / -	Experimenten waarbij of het inhoudelijk concept niet duidelijk is, of waarbij vraagtekens worden gezet bij de continuïteit van de uitvoering van het experiment
-	Experimenten die feitelijk (nog?) niet in uitvoering zijn genomen
--	Experimenten die feitelijk zijn gestopt

Voor elk experiment eerste tranche is op grond van het interviewverslag bepaald in welke categorie het kan worden ingedeeld. Het totaalbeeld is vervolgens gecheckt aan de hand van antwoorden van de experimenten op de vragenlijsten; in veruit de meeste gevallen correspondeert de tendens in de respons op de vragenlijsten met het onderzoekersoordeel op grond van het interviewverslag.

We zien in het overzicht op de volgende pagina's dat:

- bij 3 interviews (3 experimenten) sprake is van een innovatief concept dat overeenkomstig de plannen wordt uitgevoerd
- bij 15 interviews (18 experimenten) wordt het VM2-concept – dat nog steeds het vmbo-examen omvat - conform plan uitgevoerd;
- bij 3 interviews (7 experimenten) is sprake van een onduidelijk concept en/of weet men niet of sprake zal zijn van continuïteit in de uitvoering van het experiment;
- bij 3 interviews (3 experimenten) is het experiment feitelijk (nog?) niet in uitvoering genomen;
- bij 4 interviews (6 experimenten) is sprake van de situatie dat het experiment feitelijk is gestopt⁴.

In het overzicht op de volgende bladzijde is in de rechterkolom aangegeven een korte samenvatting opgenomen van de factoren die de experimenten in de interviews zelf noemen als relevant voor hun voortgang.

⁴ Met één school, staande voor drie experimenten, heeft geen interview plaatsgevonden.

Tabel 3.4 Karakterisering voortgang experimenten eerste tranche, onderzoekersoordeel⁵

<i>Experiment</i>	<i>Voortgang obv interview</i>	<i>Typering</i>	<i>Factoren die volgens geïnterviewden voortgang bepalen</i>
A	+ +	Innovatief concept; uitvoering loopt; geen vmbo-examen meer	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking met het roc verloopt moeizaam, met name v.w.b. financiering van o.m. inventaris (computers)
B	+ +	Innovatief concept; uitvoering loopt; geen vmbo-examen meer	<ul style="list-style-type: none"> • zorgen bij de school over krimp van het leerlingenaantal op de locatie; krimp wordt o.a. veroorzaakt door nieuw vmbo-aanbod in de regio
C	+ +	Innovatief concept; uitvoering loopt; geen vmbo-examen meer	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking met mbo liep in eerste aanleg niet soepel; is verbeterd • aandachtspunten vormen kleine volumes en financiering van het traject
D	+	Concept is uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • eerste tranche is per abuis 'voorloper' op landelijk cohort; alle leerlingen zijn in één jaar geslaagd voor niveau 2
E	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking met het roc is aandachtspunt; dilemma: 'weglek' werkgelegenheid bij mbo versus krimp in niveau 1 en 2 opleidingen /geen begeleidingscapaciteit bij het mbo • integratie van diverse vmbo-afdelingen op één nieuwe locatie heeft meer van het personeel gevraagd dan verwacht
F	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking met het roc is aandachtspunt, mn. over administratieve / financiële aspecten
G	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • zorg bij de school over dalend leerlingenaantal in bb leerweg • inhoudelijke zorg bij school over eisen t.a.v. taal/rekenen en mogelijke dubbelingen die daarbij kunnen optreden tussen vmbo en mbo
H	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • aandachtspunt vormt de financiering; hoe houd je het aanbod met kleine leerlingenaantallen betaalbaar

⁵ Het aantal beoordelingen correspondeert niet met het totaal aantal experimenten aangezien in een aantal interviews meerdere experimenten tegelijkertijd ter sprake zijn gekomen en met één school – staande voor drie experimenten – geen interview heeft plaatsgevonden.

I	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • weinig belangstelling onder leerlingen voor programmering zomerlek (tgv gebrek capaciteit rondom stages); onrust onder leerlingen/ouders of het vm2-verhaal van de school wel klopt; onduidelijkheid of leerlingen na zomervakantie terug komen voor het vervolg van het mbo-deel
J	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • leerlingen maken geen gebruik van programma zomerlek; afwachten of ze na de zomer terugkomen • liever minder randvoorwaarden tav traject vanuit schoolbestuur • klein leerlingenaantal dwingt tot zoeken combinatiemogelijkheden
K	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoering is dit schooljaar geïntensiveerd tgv inzet externe ondersteuning; heeft proces versneld
L	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • cultuurverschil tussen vmbo- en mbo-docenten vormt aandachtspunt • mbo-deel van het experiment krijgt nauwelijks nog instromende leerlingen vanuit andere scholen; leidt tot boventallige formatie die niet kan worden overgeplaatst naar vmbo-deel ivm algehele krimp in bb leerweg • verdeeldheid onder bestuur/management over wenselijkheid/continuïteit van vm2 • samenwerking vmbo-mbo niet optimaal
M	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • organiseerbaarheid van het traject gezien vanuit het mbo vormt aandachtspunt; ontwikkeling met div vmbo-locaties kost veel tijd; leerlingenaantallen van sommige vmbo-locaties zijn marginaal; vergt uniformering van aanpak; idem mbt organiseerbaarheid in vmbo-locaties bij aanbod meerdere crebo-nummers • cultuurverschil vmbo- en mbo-docenten is eveneens aandachtspunt
N	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • zorgen over lage leerlingenaantal in VM2 en de algehele krimp van het leerlingenaantal in de regio
O	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • gestreefd wordt naar verbreding experiment in de school; daarbij loopt men enigszins tegen cultuurverschil vmbo- en mbo-docenten aan; verbreding nodig onder meer i.v.m. krimp leerlingenaantal in techniek
P	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • vmbo-school maakt continuïteit van traject afhankelijk van volume; als omvang leerlinggroepen in toekomst te klein wordt, is het niet meer betaalbaar • signaal dat bij mbo-instelling VM2-traject moeizamer intern te communiceren valt dan bij vmbo-school omdat VM2 leidt tot afname instroom bij mbo

Q	+	Concept wordt uitgevoerd	<ul style="list-style-type: none"> • zorgen over financiering van het traject en organiseerbaarheid i.v.m. kleine groepen • cultuurverschil tussen vmbo- en mbo-docenten vormt aandachtspunt • zorgen over de financiering van het traject
R	+	Concept wordt uitgevoerd	
S	+ / -	Concept/uitvoering bij één experiment onduidelijk (feitelijk gestopt, formeel niet gestopt); bij twee experimenten verloopt uitvoering redelijk	<ul style="list-style-type: none"> • bij experiment dat feitelijk is gestopt, komt dat doordat samenwerking vmbo-mbo niet van de grond komt
T	+ / -	Concept inhoudelijk duidelijk; continuïteit in uitvoering onduidelijk ivm aanstaande sluiting afdeling	<ul style="list-style-type: none"> • één van de deelnemende vmbo-afdelingen wordt gesloten ivm langdurig onder de opheffingsnorm; onduidelijk wat dit betekent voor experimentstatus en inzet/betrokkenheid projectleiding
U	+ / -	Uitvoering concept opnieuw opgestart	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking vmbo-mbo kwam niet van de grond; gekozen is voor overheveling mbo naar vmbo-locatie; personele wisselingen in directie; dit alles heeft geleid tot stroomversnelling zodat plannen nu wel gerealiseerd lijken te gaan worden • cultuurverschil tussen vmbo- en mbo-docenten vormt aandachtspunt • late start tgv beroepsprocedure toekenning experimentstatus • teamvorming intern lastig ivm cultuurverschillen vmbo-mbo • continuïteit van de locatie is vraagteken ivm terugloop leerlingenaantallen
V	-	Men is nog niet aan uitvoering van het concept toegekomen	<ul style="list-style-type: none"> • vertraging in eerste aanleg ontstaan door problemen personele bezetting mbo; dit schooljaar is dat verbeterd, maar traject vergt op detailniveau nog erg operationele aansturing • versnippering: vier crebonummers voor ca. 10 leerlingen; zorgen bij management over betaalbaarheid van het traject op termijn
W	-	Concept en stand van zaken in uitvoering niet duidelijk	
X	-	Concept niet in uitvoering genomen door kanteling van het beeld over snijvlak vmbo-mbo	<ul style="list-style-type: none"> • keuze was eerst: knip na onderbouw, daarboven kwalificerend (v)mbo en VM2 in dat kader zien; keuze is gekanteld naar 'eerst vmbo (boven- én onderbouw), dan mbo'; wat consequenties zijn voor VM2 is niet duidelijk; leerlingen gaan na zomervakantie door met mbo-opleiding • cultuurverschil tussen vmbo- en mbo-docenten is groot • door VM2 minder 'zij-instroom' in mbo-opleidingen vanuit andere scholen

Y	--	Geen duidelijk concept, geen uitvoering gegeven aan eerste tranche	<ul style="list-style-type: none"> • kleine groepen leerlingen in VM2 zijn voor één school te duur • koersverandering bestuur/directie: men streeft nu naar bundeling van dit type trajecten met partners in de regio in een 'startcentrum' • leerlingenaantal locatie is te laag waardoor kosten voor instandhouding te hoog zijn; innovatiekosten zijn te hoog; vmbo-aanbod op deze locatie wordt beëindigd; overleg gaande over overheveling leerlingen naar school van ander schoolbestuur • school zet in op diverse trajecten; trajecten 'lopen door elkaar heen' terwijl effecten niet duidelijk zijn • geen belangstelling bij leerlingen voor VM2 • roc is uit samenwerkingsverband VM2 gestapt ivm negatieve publiciteit in de regio en te hoge kosten; of dit ook formeel leidt tot stopzetting experimenten is ten tijde van het interview nog niet duidelijk
Z	--	Uitvoering concept stilgelegd ivm aanstaande sluiting locatie	
Aa	--	Geen duidelijk concept, geen uitvoering gegeven aan eerste tranche	
Ab	--	Uitvoering van het concept is feitelijk stopgezet i.v.m. opschorten samenwerking	

Overigens is geanalyseerd of de richting van het onderzoekersoordeel over de voortgang samenhangt met het uitvalpercentage. Dat blijkt het geval te zijn: 15 van de 23 uitvallers namen deel aan een experiment dat beoordeeld is met een '- -' of een '-'. Vijf uitvallers waren verbonden in een '+ / -' experiment; drie uitvallers namen deel aan een '+ ' experiment; de '+ +' experimenten kenden geen uitvallers.

De factoren die de experimenten - overigens vaak in onderlinge samenhang - noemen als relevant voor het ontwikkelproces hebben betrekking op:

- de organiseerbaarheid van het traject bij kleine leerlingenaantallen;
- ontwikkelingen in de bestuurlijk-organisatorische context van het experiment;
- de samenwerking tussen het vmbo en mbo en
- de financiering van het traject.

We lichten deze factoren hierna kort toe. Vooraf merken we daarbij op dat het factoren betreft die de ontwikkeling veelal negatief beïnvloeden. Dat betekent echter niet dat deze factoren over de volle breedte van de experimenten gelden; zoals eerder opgemerkt in deze rapportage liggen veruit de meeste experimenten qua uitvoering gewoon op koers.

3.3 Organiseerbaarheid bij kleine aantallen

Door enerzijds de teruglopende leerlingenaantallen, anderzijds de wens bij sommigen om keuzemogelijkheden voor leerlingen open te houden, ontstaat bij diverse experimenten de vraag naar de organiseerbaarheid. In de interviews worden door de experimenten zes typen van strategieën benoemd.

Ten eerste het streven naar uitbreiding van het leerlingenaantal door *profilering* – het aantrekkelijker maken en beter 'verkopen' - van het aanbod. VM2 kan passen bij die strategie:

"Ik denk dat als je die uitstraling hebt dat ze bij ons een startkwalificatie niveau 2 kunnen halen, dan is dat een doorgroeimogelijkheid voor de school. Dat gaat vruchten afwerpen."

"Daarom is het ontzettend belangrijk dat onze mbo-afdeling gaat groeien. Het is een hele klus om ervoor te zorgen dat de school toch weer een smoel krijgt. Maar een andere smoel dan nu toe. Dat gaan we met mbo vullen."

"De afdelingen die vernieuwen en vernieuwen willen, dáár zie je dat de leerlingaantallen gelijk blijven of toenemen. Als je ze tot de startkwalificatie in huis houdt dan kun je wat en ook voor die leerling."

De tweede strategie om de organiseerbaarheid bij kleine aantallen te vergroten is het zoeken van *school-interne combinaties*. Bijvoorbeeld door groepen derde en vierde leerjaar vmbo samen te voegen en/of of door de bb met de kb te combineren. Ook dat zien we terug bij de VM2-experimenten:

"De groepen gaan we deels combineren met de basisberoepsgerichte leerweg van de vierde klas. Voor de avo zitten ze bij elkaar, dat is één klas. (...) Het toegepaste deel doen ze in de beroepsgerichte vakken. Daar zijn ze gesplitst."

"We moeten dan clusteren. Jaar drie en vier samen beroepsgericht en het avo koppelen we aan het beroepsgericht vak. Een klasje van zes kost te veel formatie."

Een derde oplossingsrichting is die van het zoeken van *horizontale combinaties* en/of uitruil, dat willen zeggen tussen vmbo-aanbieders in een regio. Deze optie komt slechts een enkele keer in de interviews terug:

"Het is wel heel goed om te kijken hoe we dat uniform gaan doen, zodat leerlingen ook gewoon uitwisselbaar zijn tussen de verschillende locaties. Op het moment dat een leerling ergens niet meer te handhaven is, kan hij dan ergens anders naar school zonder dat het hele curriculum anders is en hij allerlei achterstanden oploopt. Dat is één van de voordelen van uniform zijn."

Een de vierde mogelijkheid is te streven naar *verticale combinaties*, dus te doen wat bij VM2 gebeurt: met het mbo afspreken over wie wat aanbiedt zodat versnippering van aanbod wordt teruggedrongen. Dat blijkt ook bij diverse experimenten een basis van de samenwerking te zijn.

"Ze zien ook dat het terugloopt. Ze krijgen niveau 1 en 2 moeilijk voor elkaar. (...) Die kunnen dat niet volhouden om wat voor reden dan ook. (...) Ik denk dat een vmbo daar veel krachtiger in is. Die opereren vanuit een pedagogische achtergrond en minder vanuit een vakspecialistische achtergrond. (...) Het is een goede zaak dat wij niveau 1 en 2 gaan draaien. Iedereen die bij ons start die haalt een startkwalificatie."

Maar soms schiet men met deze oplossingsrichting in de eigen voet, omdat meer VM2 in een regio ook lijkt te betekenen dat mbo-opleidingen met fors minder 'zij-instromende' deelnemers te maken krijgen; dit leidt eerder tot méér dan minder versnippering van het aanbod:

"VM2 is voor mij zo langzamerhand een nagel aan mijn doodskist aan het worden. Ik heb altijd maar een stuk of 18 vmbo-ers gehad en heel veel zij-instroom van andere locaties. Die zij-instroom krijg je niet meer, want die leerlingen zitten allemaal in vm2. (...) Dus je krijgt overal hele kleine clubjes leerlingen."

Bovendien is het vanuit het roc gezien niet eenvoudig om met meerdere vmbo-scholen tegelijkertijd samen te werken aan VM2. Meer krachtenbundeling is dan nodig:

"Als ik kijk naar mijn team van handel, dan heb ik docenten die in tranche een participeren met deze locatie en in tranche twee met alle drie de locaties. Ik moet daar kernfiguren uit mijn team op zetten. Die zijn niet meer in mijn team inzetbaar. Op een gegeven moment hol ik mijn team uit om mensen te leveren aan al die verschillende tranches en scholen. (...) Daarom moet je toch dingen gaan bundelen en met elkaar afstemmen en praktischer gaan organiseren."

In de vijfde plaats is een keuze: blijven *investeren in het aanbod*, waaronder VM2, ook al weet je dat het verhoudingsgewijs te duur wordt bij kleinere aantallen. Bij een enkel VM2-experiment horen we die keuze doorklinken in het interview:

"Het is een investering in mijn docenten en een niveau 2 opleiding binnen de school. Dat je die organisatorisch en inhoudelijk op de rol krijgt. En ik denk dat de uitstraling veel groter kan zijn, als je het goed neerzet, dan het nu is."

In de zesde plaats ten slotte is een mogelijkheid het *sluiten van het betreffende aanbod*, i.c. het stopzetten van het VM2-experiment:

"Ik had de opdracht gegeven om dat te doen. Maar dat was teveel. Je moet een opleidingsplan schrijven enzovoort en het moest allemaal klaar zijn op 1 oktober. Drie weken van tevoren trok ik de stekker eruit. Er zaten drie leerlingen in, het was te duur, docenten kregen het niet af. Soms moet je besluiten dat iets niet kan, daarom zijn we gestopt."

"Wij hebben sinds medio november/december scherp dat we gaan stoppen. (...) Je hebt simpelweg leerlingen nodig om iets te kunnen organiseren. En als die er niet zijn, dan houdt het op."

"Het is een trechter en er blijft steeds minder over. We hadden dit jaar 2 bb-leerlingen die daadwerkelijk door zouden willen in VM2. Daar kun je geen groep op starten."

3.4 Bestuurlijke, organisatorische context

Uit de interviews komt naar voren dat besluiten van bestuur en management over het aanbod van VM2 in een aantal gevallen de voortgang in het experiment belemmeren. Het gaat dan over vragen als: blijft de huidige locatie in de toekomst ook gehandhaafd, wordt het aanbod samengevoegd met dat van andere locaties of scholen, combineer je onder- en bovenbouw vmbo op één locatie of juist niet, wil het mbo samen met het vmbo op één locatie samenwerken, enzovoorts. In enkele interviews komt dit bijvoorbeeld als volgt naar voren:

"Wat ook veel invloed heeft op VM2 is alles wat er omheen gebeurt. Wat gebeurt er met het bestuur, de mbo-locaties? Er speelt heel veel in deze regio op het moment en dat remt ook merk ik. Dat remt ook teams."

"We hadden ervoor gekozen om binnen de school een structuur neer te zetten waarbij vmbo-bovenbouw en mbo aan elkaar gekoppeld waren. Met als gevolg dat je dan de onderbouw en bovenbouw van vmbo los trekt van elkaar. En we hebben nu besloten om het vmbo als één geheel bij elkaar te houden. (...) Waar we nog niet helemaal uit zijn is waar dan VM2 zit en met name het vijfde leerjaar."

"We werken met de praktijkschool, de grote scholengemeenschap en met het roc. We schuiven alle leerlingen bij elkaar. Het gaat niet om grote aantallen, nu vijftien in één groep. (...) Onze VM2 leerlingen zijn er nog niet helemaal aan toe, maar het kan zijn dat we leerlingen in het startcentrum zetten als we denken dat dit beter is. Dus eigenlijk doen we het al een beetje."

"Het was de bedoeling dat we doorlopende leerlijnen van vmbo naar mbo niveau 2 zouden maken binnen één gebouw. (...) Maar in februari heeft het roc te kennen gegeven het gebouw alleen nog te willen gebruiken als uitvoeringslocatie. Dat betekent dat de samenwerking op dit moment stil staat. De werkgroepen zijn gestopt. De mbo-poot stopt."

In andere interviews komt naar voren dat team- of projectleiders die met VM2 bezig zijn, soms hinder ondervinden van bestuursbesluiten, of juist van het gebrek daaraan:

"Ons bestuur wil dat je dit soort dingen doet. Maar ze hanteren wel randvoorwaarden en dat zouden ze weg moeten laten. Ze zouden de kaders iets meer open moeten gooien. Geef een school de vrijheid, dan krijg je de beste resultaten."

"Gezien onze slechte ervaringen hebben we besloten ons terug te trekken uit VM2. Daar heeft het college van bestuur ons op aangesproken. Wij hebben aangegeven dat de problemen niet zijn opgelost."

"Als je kijkt naar de organisatiestructuur van ons schoolbestuur (...), dan kom je nooit tot overeenstemming. (...) Deze organisatie is erg in crisis, maar er gebeurt helemaal niets."

3.5 Samenwerking vmbo-mbo

In enkele interviews wordt geconstateerd dat de samenwerking op de werkvloer tussen docenten onderling goed gaat. Het is meer dat op andere niveaus in de organisatie het niet zo wil vlotten:

"De samenwerking is uitstekend op docentniveau en heel slecht op alles daarbuiten. Dat is een grote ergernis."

"De samenwerking met het roc was heel lastig. Niet op de werkvloer. Op bestuurlijk niveau is een akkoord gegeven om te starten met VM2, maar op directie- en afdelingsniveau liggen een paar haken omdat ze zeggen: 'het zijn ónze leerlingen'. Dan krijg je dat formatieve spelletje."

Vaak blijft het in de samenwerking steken op de financiën:

"De financiën tussen het vmbo en het roc is wel het grootste probleem wat er speelt. Het roc komt de verplichtingen niet na. Ze leveren wel personeel, maar andere afspraken over financiële bijdragen komen ze niet na."

"Bij één locatie werd de kar getrokken door de toenmalige directeur, maar hij verdween. Vanaf dat moment is de samenwerking eigenlijk tot nul gereduceerd. Dat komt ook door een conflict over de inzet van personeel en inschaling."

Wat in dit verband meespeelt is de perceptie dat door VM2 de leerlingen nu bij het vmbo 'blijven' en dat dat het roc een verlies aan deelnemers en werkgelegenheid oplevert:

"Er zijn mensen die niet wild enthousiast zijn over deze ontwikkeling. Ze zeggen dat hun leerlingen nu naar het vmbo gaan."

"Mijn collega op het mbo heeft meer uit te leggen dan ik. Hij moet naar zijn achterban verdedigen dat een aantal leerlingen bij hen niet binnenkomt."

In de experimenten zelf werken de docenten van vmbo en mbo steeds meer met elkaar samen. Daarbij loopt men tegen verschillen op die samenhangen met de aard van het onderwijs, met 'cultuurverschillen'. Vooral de mate waarin leerlingen en deelnemers vrijheid wordt gegeven, is verschillend.

"Als je kijkt naar de vmbo-lessen dan gaat heel veel tijd zitten in: 'doe je jas uit'. Dan is het geen jas, maar een vest. 'Je hebt je pen niet bij je', en dat elke les weer opnieuw. Het lijkt alsof dat soort problemen in het mbo minder zijn. Dat heeft met aanpak te maken. We betuttelen ze wel in het vmbo."

"Ik hoor ook van vmbo-docenten dat ze zien hoeveel verantwoordelijkheid studenten op het mbo krijgen en hoeveel er minder geregeld is. Ook de docenten moeten veel meer zelf uitzoeken. De organisatiegraad op het mbo is zo verschillend en dat ervaren zij."

"Binnen het vmbo krijgen de leerlingen ook veel meer restricties dan in het mbo. Veel docenten geven aan dat ze dit niet kunnen en ook eigenlijk niet willen. Ze verwachten toch leerlingen met wat meer reguleringsvaardigheden."

3.6 Financiën

Bij diverse experimenten was bij de start het beeld: de ontwikkelsubsidie gebruik je om de meerkosten van de start van het traject op te vangen. Je begint met kleine groepen en in de jaren daarna worden de groepen groter. De grotere groepsomvang maakt het traject dan betaalbaar. Maar zoals we hiervoor hebben gezien, merken de experimenten dat de krimp in

de basisberoepsgerichte leerweg niet kentert door alleen VM2. De experimenten worden geconfronteerd met kleine groepen, waardoor vragen rijzen over de betaalbaarheid op termijn:

"Dit soort trajecten kost het ook gewoon geld om het op te starten. Zeker het eerste jaar. Je hebt dan ook nog geen volume, maar je moet gewoon starten. Het succes van dit jaar moet er voor zorgen dat het volgend jaar bedrijfseconomisch meer aantrekkelijke groepen worden."

"Wij hebben de ondergrens op acht leerlingen gezet. Dan houden we ons aan de afspraak om er een klas van te maken met één docent. We hebben ze dus we komen ons woord na. Het is een dure groep. Maar als ze in de grote groep meegaan dan kunnen we het regelen. Maar als het zeven is dan kun je het niet meer doen."

"Je hebt simpelweg leerlingen nodig om iets te kunnen organiseren. En als die er niet zijn, dan houdt het op."

4 Keuzevrijheid van leerlingen: ruimte geven of inperken?

Tijdens de interviews met de experimenten eerste tranche komt naar voren dat vmbo-leerlingen in het algemeen en VM2-leerlingen in het bijzonder wisselend zijn in hun keuze van een onderwijsloopbaan. Dit werkt dan met name door in het aantal leerlingen dat tijdens VM2 van onderwijstraject switcht. Zoals eerder in deze rapportage gemeld, denkt van de eerste tranche experimenten dat van het aantal leerlingen dat in 2009-2010 deelneemt in VM2 (circa 700), ná de zomervakantie van 2010 nog ongeveer de helft overblijft.

Hoe verklaren de experimenten deze wisselende keuzepatronen? Ten eerste noemen de experimenten dat leerlingen soms gewoon geen goed beeld hebben van een onderwijssector, opleiding of een beroep:

"Zelfs op de open dag zeggen basisschool leerlingen: we komen bij jullie een sportopleiding doen! Dan moeten ze nog twee jaar die onderbouw en dan moet je ze ook nog uitleggen dat SDV geen sportopleiding is."

"Weinig kinderen hebben al helder wat ze precies willen. De grote makke is dat we de leerlingen te vroeg in een fuik duwen."

Het komt ook vaak voor dat leerlingen wisselen omdat ze inzien dat hun eerste keuze niet de juiste is geweest:

"De leerlingen in klas drie wéten gewoon wat ze willen worden: kapster, elektricien. De vraag is of ze dat na twee jaar nog steeds willen. De ervaring is dat niet iedereen dat weet. Van de tien die elektricien willen worden gaan er zes door en zeggen er vier van 'ik heb het na twee jaar gezien, het is voor mij niks; ik ga sport en beweging doen'. De keuze is er. Klaar."

Bij weer andere leerlingen treden switches in de onderwijsloopbaan op omdat ze van onderwijslocatie willen veranderen, bijvoorbeeld omdat vrienden of vriendinnen dat ook doen:

"Als iemand kapster wil worden, dan ga je dat doen. Dat is de reden. Of ze volgen vriendinnen. Het zijn jonge meiden, die houd je niet vast."

"Kinderen willen in principe de wijde wereld in en ouders moeten worden ingeschakeld om ze hier te houden. Het is niet zo dat ze het niet goed hebben bij ons op school, maar ze zijn toe aan iets anders. Daar moet je echt ouders bij halen."

"Deze leerling was al een keer blijven zitten en wilde vanwege het leeftijdsverschil niet meer op die locatie zitten. Dat was het grote motief."

Een enkele keer komt het voor dat de leerlingen door willen in een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) bij het roc; het VM2-traject voorziet daar niet in:

"Daar komt bij dat leerlingen binnen bouwtechniek traditioneel toch vaak voor een bbl traject kiezen. Die vallen dus af."

Gegeven de soms wat 'wispelturige' aard van de vmbo-leerlingen, is het bij de experimenten eerste tranche die het vmbo-examen overeind houden, soms wel lastig om de leerlingen in de zomer van 2010 'bij de VM2-les' te houden.

"Je merkt wel dat je heel erg moet opletten dat ze erbij blijven. De leerlingen kijken toch met argusogen naar de leerlingen die nu echt klaar zijn en die nu vakantie hebben. Dat wordt er bij hen nog eens een keer ingewreven. Dat zorgt ervoor dat een aantal leerlingen gaat twijfelen en ook wel vakantie wil in plaats van stagelopen. We moeten best een inspanning leveren om die leerlingen erbij te trekken."

"Nu heb je nog lijntjes met ze. Maar straks is de school dicht en dan moet je maar afwachten wat er in die zeven weken gebeurt. Dan komen ze ook weer in aanraking met allerlei verlokkingen die naar alles behalve het mbo, wat wij aanbieden, wijzen. Het is dus maar de vraag dat wanneer wij onze deuren openen, hoeveel leerlingen we dan nog in de eerste tranche hebben zitten."

Enkele experimenten merken op dat het niet meewerkt dat vanuit mbo-opleidingen via de normale wervingskanalen onbedoeld aan de VM2-leerlingen wordt getrokken:

"Er wordt ze van alles voorgehouden. Elke opleiding biedt ook niveau 2 in één jaar aan. Waarom zou je dan bij ons op school blijven als andere scholen het ook in één jaar aanbieden. Of ze kunnen naar niveau 3, maar dan zeggen ze er niet bij dat je eerste niveau 2 bij hen gedaan moet hebben."

De experimenten investeren veel tijd in het waar nodig 'indammen' van switchgedrag. Uit de respons op de vragenlijst blijkt dat 49% van de experimenten eerste tranche maatregelen neemt om leerlingen binnen de leergang te houden. Deze maatregelen bestaan in de regel uit het voeren van (extra) gesprekken met de leerlingen. Bij het merendeel van de experimenten worden ook de ouders uitgenodigd voor deze gesprekken.

Ook bij de tweede tranche experimenten onderneemt men actie, zij het minder breed dan bij de eerste tranche: 32% van de experimenten geeft aan stappen te ondernemen wanneer leerlingen willen overstappen op een andere leerroute. In die gevallen worden vaak (extra) gesprekken met de leerlingen en hun ouders gevoerd.

5 Cursusduur: kunnen programmajnen efficiënter?

Bij zowel de eerste als de tweede tranche kiest circa eenderde van de experimenten voor een cursusduur van drie jaar (zie tabel 5.1 en 5.2). Het programma loopt in dat geval dus vanaf het begin van de derde klas vmbo in totaal drie schooljaren door en omvat het behalen van de niveau 2 kwalificatie.

Tabel 5.1 Cursusduur eerste tranche

	Juni 2009		November 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%	#	%
• Standaardcursusduur 3 jaar	11	28	9	23	12	30
• Standaardcursusduur 4 jaar	3	8	4	10	5	13
• Individuele differentiatie	22	56	21	53	13	33
• Nog geen definitieve keuze gemaakt	3	8	1	3	6	15
• Onbekend	0	0	5	13	4	10

Tabel 5.2 Cursusduur tweede tranche

	Aanvraag VM2		November 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%	#	%
• Standaardcursusduur 3 jaar	34	26	24	19	40	32
• Standaardcursusduur 4 jaar	40	31	25	20	24	19
• Individuele differentiatie	48	37	40	31	39	31
• Nog geen definitieve keuze gemaakt	0	0	31	24	19	15
• Anders	8	6	1	1	0	0
• Onbekend	0	0	6	5	5	4

De tijdwinst ten opzichte van een serieel geschakelde onderwijsroute van vmbo – mbo niveau 2 bedraagt dan één schooljaar. De experimenten eerste tranche geven in de interviews aan dat dat met name te realiseren valt door drie factoren:

- Het elimineren van inhoudelijke overlap tussen de onderwijsprogramma's.
- Het schrappen van het vmbo-examen.
- De verhoogde motivatie van de leerlingen die aan het traject deelnemen.

Om dit te illustreren: veel experimenten geven aan dat er overlap is tussen de lesstof van vmbo-basisberoepsgerichte leerweg en dat van het mbo-kwalificatiedossier; die overlap kan worden verwijderd:

"De overlap is er ook. In het beroepsgerichte programma zit ook veel overlap. Het is alleen nooit zo benoemd dat je dat ook krijgt in het mbo."

"We hebben nogmaals gekeken naar de programma's en je ziet heel vaak dat onderdelen zomaar weer terugkomen in het mbo-programma."

"Dan ga je eens kijken en leg je programma's naast elkaar en die zie je dat er veel overlap is. Ik kan mij voorstellen dat leerlingen uitvallen als ze drie, vier keer hetzelfde krijgen. Dat is één van de grote voordelen van de VM2-trajecten: de dubbeling eruit halen."

Een tweede vorm van tijdwinst ontstaat volgens de experimenten als het vmbo-examen uit het traject wordt gehaald én het onderwijs gewoon door te programmeren tot aan de zomervakantie:

"Je pakt ook een half jaar winst door het examen weg te laten."

"Door het vmbo-examen verlies je drie a vier maanden. Alleen met dat CSPE al, dat is allemaal zonde van je tijd voor die VM2 leerlingen. Het einddoel is mbo2 diploma, startkwalificatie."

"We doen geen examen. De leerlingen die examen hebben gedaan zijn nu vrij en die van ons zitten gewoon op school. Die gaan door."

Verder speelt bij enkele experimenten mee dat de leerlingen - juist ook door de mogelijkheid van een jaar tijdwinst - gemotiveerd blijken voor het traject; zij werken harder waardoor ze eerder hun startkwalificatie behalen:

"Leerlingen zeggen ook dat er geen ontkomen aan is en dat ze nog nooit zo hard hebben gewerkt."

"We hebben heel veel lessen ingezet. Wil je een jaar winnen dan moet je nu investeren. Dat betekent vijf weken hard werken en een jaar verdienen."

"Wij zetten het programma neer in een jaar, dus het is een vijfjarig traject. Ik denk dat dat wel mede een rol speelt waarom kinderen ervoor kiezen. Als je zegt dat het zesjarig in totaal is, dan is daar de meerwaarde weg. Dan is twee jaar ook te lang, dan gaan ze sneller naar een andere school."

Zoals uit de tabellen 5.1 en 5.2 blijkt, werkt circa eenderde van de experimenten met de gedachte de cursusduur af te stemmen op de vorderingen van de leerling.

Bij een deel van die experimenten wordt gekozen voor een standaard cursusduur van drie jaar en kijkt men op individuele basis of het nodig is het traject langer te maken:

"Als je het in je eigen tempo kan doen, kan het ook langer zijn. Maar ik ga nu uit van drie jaar en dan is het vierde jaar een uitloopjaar, waarin heel erg gericht zal worden op het dossier van de leerling en op afronden."

Andere experimenten gaan uit van een standaard cursusduur van vier jaar en kijken of een leerling het eventueel ook sneller kan:

"We zetten een traject van vier jaar neer op dezelfde locatie en als uw kind het goed doet, kunnen we versneld uitstromen. Dat is de boodschap."

Enkele experimenten kiezen voor een cursusduur van in totaal vier jaar, mede omdat men ervan uit gaat dat de leerlingen anders nog veel te jong zijn voor de arbeidsmarkt of voor vervolgonderwijs:

"Heeft het ook meegespeeld dat niveau 2 eindonderwijs is en we geven ze nog een jaartje mee, want daarna hebben ze helemaal geen onderwijs meer."

"Met name die mbo-docenten die in het vmbo lesgeven zeggen dat die leerlingen nog niet klaar zijn. Die moet je binnenhouden. Daar ontbreekt het nog aan houding, dienstverlening."

6 Taal en rekenen: aparte benadering of generiek beleid?

De experimenten zijn ook bevraagd ten aanzien van taal en rekenen. Doen de experimenten op dit terrein iets extra's of anders dan voor de reguliere basisberoepsgerichte leerweg? Of is eerder sprake van een generieke benadering van het belang van taal en rekenen?

Uit de reacties op de vragenlijst (zie tabel 6.1 en 6.2) komt naar voren dat taal en rekenen bij de meeste experimenten eerste en tweede tranche eerder een algemeen onderwerp is dan dat binnen VM2 specifiek aandacht bestaat voor taal en rekenen.

Tabel 6.1 Is er een apart reken- en taalbeleid binnen VM2? Eerste tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Ja	17	43	13	33
• Nee, niet specifiek voor VM2	18	45	23	58
• Onbekend	5	13	4	10

Tabel 6.2 Is er een apart reken- en taalbeleid binnen VM2? Tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Ja	52	41	50	39
• Nee, niet specifiek voor VM2	67	53	72	57
• Onbekend	8	6	5	4

In de toelichtingen op de antwoorden geven de scholen aan dat als sprake is van specifieke aandacht voor taal en rekenen binnen VM2, dat dit dan te maken heeft met het feit dat voor goede aansluiting op en doorstroming naar het mbo-deel van de leergang, het zogeheten niveau 2F de focus móet zijn. Dat niveau is vereist voor het behalen van de startkwalificatie.

Ook uit de interviews komt naar voren dat taal en rekenen bij de experimenten eerder een generiek dan een specifiek issue is. In een aantal gevallen komt dat doordat ook de gehele bb-populatie aan leerlingen in VM2 participeert:

"Binnen de hele school staat taal centraal. En ook het rekenbeleid."

"We hebben het reguliere beleid van taal en rekenen. We hebben hier geen nieuw beleid voor want het hele cohort zit erin."

"Bij VM2 liften we mee op het beleid. Het beleid heeft een vmbo en een mbo deel. In beide gevallen nemen we het mee."

Bij sommige experimenten leeft enige aarzeling over de haalbaarheid van het niveau 2F:

"De lat ligt hoog. Als je kijkt naar 2F en wat ze moeten halen, die lat ligt te hoog voor de leerlingen."

"2F is te hoog voor een bb-leerling. (...) Een zwakke bb-leerling moet hetzelfde niveau hebben als een leerling op niveau 3 mbo. (...) Je kunt dat niet gelijk stellen."

Voor een niveau 3 leerling is het realistisch, maar daarmee zeg ik dat het te hoog is voor een bb-leerling. Ik denk dat je daarmee de leerlingen frustreert. We zetten er wel alles op in het te halen."

"We zien bij ons dat 80% dat bij ons binnenkomt 1F nog niet eens haalt. Die moeten 2F halen. Dat is een illusie."

Andere experimenten zien het positief in en denken dat het niveau 2F wel haalbaar is:

"Ik zie ook leerlingen die ontzettend zwak zijn in taal. (...) Maar ik ben ervan overtuigd dat het gemiddeld gezien gehaald kan worden. Je kan niet bij voorbaat zeggen dat het niet haalbaar is."

"Als je naar wiskunde kijkt: dat rekenboek daar lopen ze doorheen. Dat is vrij eenvoudig, de verwachting is dat het haalbaar is."

"Ik zie niet dat leerlingen daarover struikelen in het mbo. Ze lopen eerder vertraging op omdat de stage onvoldoende is, maar niet vanwege Nederlands."

7 Het vmbo-examen en het zomerlek

De VM2-experimenten hebben de mogelijkheid om de leerlingen in het vierde vmbo-jaar geen vmbo-examen meer te laten doen; in plaats daarvan kan het onderwijs dan worden doorgeprogrammeerd met mbo-lesstof. Hoeveel experimenten kiezen voor die mogelijkheid? En wat zijn redenen om eventueel geen gebruik te maken van deze optie? Over deze vragen gaat paragraaf 7.1. Daarop aansluitend staan we stil bij 'het zomerlek': dat is de periode die ligt tussen het afnemen van het vmbo-examen en de zomervakantie. De experimenten kunnen die periode benutten om alvast te beginnen met het mbo-deel van het traject. Doen de experimenten dat ook en zo ja in welke vorm? Daarover gaat paragraaf 7.3.

7.1 Wel of geen vmbo-examen?

In het voorjaar van 2010 zijn er drie experimenten waarin de leerlingen niet zijn opgegaan voor het vmbo-examen (zie tabel 7.1). Deze leerlingen krijgen gedurende het vierde leerjaar vmbo steeds meer mbo-stof aangeboden. Terwijl reguliere vmbo-leerlingen examen doen en daarna vakantie hebben, werken deze leerlingen door aan het mbo-deel van het VM2-traject.

Tabel 7.1 Wel of geen vmbo-examen eerste tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Alle leerlingen leggen vmbo-examen af	20	50	27	68
• Meeste leerlingen leggen vmbo-examen af	7	18	3	8
• Voor elke leerling wordt afzonderlijk beslist of deze het vmbo-examen aflegt	3	8	3	8
• De meeste leerlingen leggen geen vmbo-examen af	0	0	0	0
• Geen enkele leerling legt vmbo-examen af	6	15	3	8
• Onbekend	4	10	4	10

Dat de VM2-leerlingen bij deze drie experimenten 'gewoon doorgaan' terwijl hun voormalig klasgenoten vakantie genieten, levert soms wel wat spanning op, maar die is oplosbaar: *"Hun vrienden hebben vrij en zij niet. Dat is vervelend. Hierdoor is er wel een soort dip. Maar aan de andere kant is het wel grappig dat zij ineens vroegen wat ze moeten doen voordat ze klaar zijn. (...) Ze willen precies weten wat ze nog moeten aftekenen. Dan kunnen ze ook een inschatting maken."*

"De leerlingen die examen hebben gedaan zijn nu vrij en die van ons zitten gewoon op school. Die gaan door. (...) Wij doen andere dingen ernaast om het aantrekkelijk te maken: komend jaar bieden we ze bijvoorbeeld een cursus EHBO aan. Op advies van een andere school uit Nijmegen. Dat is aantrekkelijker, ook voor een baas om hem aan te nemen."

Onder de experimenten tweede tranche geeft net als in de eerste tranche het leeuwendeel aan dat men voornemens is het vmbo-examen te handhaven (zie tabel 7.2).

Tabel 7.2 Wel of geen vmbo-examen tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Alle leerlingen leggen vmbo-examen af	77	60	81	64
• Meeste leerlingen leggen vmbo-examen af	10	8	6	5
• Voor elke leerling wordt afzonderlijk beslist of deze het vmbo-examen aflegt	11	9	16	13
• De meeste leerlingen leggen geen vmbo-examen af	14	11	7	6
• Geen enkele leerling legt vmbo-examen af	9	7	11	9
• Onbekend	6	5	6	5

Als redenen om het examen te handhaven, wordt door de eerste tranche experimenten hetzelfde type argumenten gehanteerd als eerder uit de monitor naar voren kwamen. Tijdens de interviews geven zij ten eerste aan dat het handhaven van het vmbo-examen vooral is ingegeven door *de wens van de ouders*:

"Ouders hangen erg aan het vmbo-examen. (...) Het vmbo-examen is toch een soort van statussymbool, dat willen ze er graag bij hebben."

Een tweede argument is volgens geïnterviewden gelegen in de *pedagogisch-didactische functie* van het vmbo-examen:

"Je kunt er naartoe werken, iets wat je behaalt. Met een feest en cadeaus. Dat is pedagogisch goed om mee te maken."

"Het was bij een deelnemer uitgelekt dat het niet nodig was voor VM2-leerlingen en die heeft gelijk de rest van het jaar niks meer gedaan."

"Ik vind ook de examenvaardigheden trainen niet verkeerd. Onder druk presteren. (...) Ze moeten op tijd zijn op het examen, ze moeten er iets voor doen. Dat is op zich niet verkeerd."

In de derde plaats is het vmbo-diploma volgens sommigen van belang omdat de vmbo-leerling nog *keuzevrijheid* moet hebben om na het vmbo een andere richting uit te gaan:

"Er zijn ook leerlingen die gewoon weten dat ze het niet willen na twee jaar. Die hebben dan een vmbo diploma en dan kunnen ze nog alle kanten op."

"Als je leerlingen de kans geeft op een diploma dan verplicht je ze ook niet om in die richting verder te gaan. Dan kunnen ze ook nog ergens anders beginnen. Je moet ze niet verplichten."

Het vierde argument dat enkelen naar voren brengen, is dat *het bestuur of de directie* graag ziet dat het examen – bijvoorbeeld vanuit concurrentieoverwegingen – gehandhaafd blijft:

"Het zou mij niet zoveel uitmaken, maar de directie vindt het niet prima."

"Dat moet van het bestuur. Ik zou het examen er het liefste uitgooien. (...) Je kan dan een veel mooier programma schrijven."

"Ons eerste plan was om het examen eruit te halen, dat maakt de mogelijkheden om je programma in te vullen wat groter. Maar uit concurrentieoverwegingen hebben we besloten het examen er voorlopig in te houden."

7.2 De vormgeving van het zomerlek

Hoe ga je in het experiment verder met het VM2-traject in de periode ná het vmbo-examen en vóór de zomervakantie? Anders gezegd: wordt deze periode – die ook wel wordt aangeduid als het zomerlek – met onderwijs geprogrammeerd of niet?

Uit de vragenlijst blijkt dat de meeste experimenten eerste tranche (61%) het zomerlek invullen met mbo-lesstof en/of beroepspraktijkvorming (bpv) (zie tabel 7.3). Bij zes experimenten (15%) wordt geen onderwijsfunctie aan deze periode gegeven.

Tabel 7.3 Omgang met het 'zomerlek' eerste tranche

	Juni 2010	
	#	%
• Les in onderdelen mbo-programma én BPV	11	28
• Alleen les in onderdelen mbo-programma	8	20
• Alleen BPV	5	13
• Leerlingen hebben vakantie	4	10
• Invulling zomerlek was vrije keuze voor leerlingen, maar geen gebruik van gemaakt	2	5
• Leerlingen hebben geen vmbo-examen gedaan; ze krijgen les in onderdelen van het mbo-programma	3	8
• Onbekend	7	18

Soms komt het niet-benutten van deze periode voort uit een bewuste keuze van het experiment, in andere gevallen is het het gevolg van het feit dat leerlingen bij nader inzien toch liever langer vakantie hebben:

"Dat is een bewuste keuze geweest in de zin van: wat kun je in de vier weken na het examen doen dat een meerwaarde oplevert voor het hele traject wat betreft verkorting of een betere aansluiting? We hebben het traject uitgezet en we zien dat we dat in de 3 jaar VM2 voor elkaar moeten krijgen. Het probleem met het nog korter maken is dat je dan met de leerling zit omdat je hem niet kwijt kunt. Het is niet vanzelfsprekend dat als de leerling in mei klaar is dat hij dan aansluiting vindt bij een volgende opleiding. Dan kun je het net zo goed een jaar laten want dan sluit het veel beter aan."

"We hadden in eerste instantie gezegd dat we door zouden gaan. (...) Ze hadden vrijwillig de keuze om na het examen terug te komen en die mogelijkheid hebben ze niet gebruikt. Daarover was toch wat teleurstelling. We hadden gehoopt dat ze zouden komen."

De meeste experimenten voorzien echter wel in een vorm van door-programmering gedurende deze periode. De experimenten spannen zich in om het voor de leerlingen zo interessant mogelijk te maken, door de programma-inhoud en/of of door 'feestelijk' te beginnen, want leeftijdsgenoten hebben immers al vakantie:

"Afgelopen dinsdag zijn ze feestelijk gestart met VM2. We hebben een taart besteld met daarop een grote VM2 en afgelopen dinsdag hebben we die gegeten en er waren ballonnen."

"We hebben daar een heel programma voor waarbij verschillende thema's aan de orde komen, zoals samenwerken en communicatie. Ze leren dan ook hun mentor kennen. Er zit een coachingproject in, dan worden coaches uit het bedrijfsleven uitgenodigd, waar we speeddates mee organiseren. En we maken een afspraak om bij de coach op de werkplek te gaan kijken en daarna moeten ze zo alvast contacten proberen te leggen voor een stageplaats. Dat presenteren ze ook nog. Dan begint de vakantie."

"Je moet er rekening mee houden dat het voor de leerling aantrekkelijk is. Je hebt het over bonus en meerwaarde, maar je moet dus voortdurend kijken hoe de leerling dat ziet."

Uit de reacties op de vragenlijst voor de tweede tranche experimenten komt naar voren dat zij minder vaak dan een half jaar geleden aangeven dat ze na het vmbo-examen (in het voorjaar van 2011) direct zullen starten met het mbo-deel van het traject (zie tabel 7.4). De meeste experimenten geven nu aan dat zij het zomerlek waarschijnlijk zullen gaan invullen met stages.

Tabel 7.4 Omgang met het 'zomerlek' tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Na examen starten met volgende onderdeel leergang	79	62	48	38
• Externe of interne stages	52	41	59	46
• Nog niet bekend	30	24	32	25
• Bijspijker cursussen	18	14	14	11
• Leerlingen hebben vakantie	5	4	8	6

8 Tips van de experimenten

Tijdens de interviews is gevraagd welke tips of aanbevelingen de experimenten eerste tranche hebben voor scholen die overwegen een VM2-achtig traject in hun school op te starten. De tips die scholen geven hebben onder meer betrekking op:

- de benodigde visie, kennis en informatie over het traject;
- het belang van een 'bijzonder' element in het traject;
- de noodzaak van samenwerking tussen vmbo en mbo;
- de noodzaak van draagvlak voor het traject in en rondom de school.

In het onderstaande lichten we deze punten aan de hand van de interviews nader toe.

Weet wat je doet

De experimenten geven aan dat het van belang is dat je start vanuit een duidelijke visie op het traject waar je mee begint. Dat betekent ook: keuzen maken, bijvoorbeeld tussen samenwerkingspartners.

"Het begint met keuzes maken. Heel vaak heb je met meerdere roc's te maken. Veel scholen willen ze allemaal te vriend houden en dan wordt het lastig. (...) Het is eerst een keus maken en dan voorzichtig beginnen."

Van belang is voorts dat je voldoende kennis, informatie en relevante expertise in huis hebt:

"Het is ook erg belangrijk dat je mbo-expertise en ook expertise over competentiegericht examineren in huis hebt. Het is namelijk zo'n andere manier van examineren dan in het vmbo."

"Zorg dat je voldoende expertise uit het vmbo en uit het mbo hebt."

"Zorg dat alle betrokkenen zich verdiepen in brondocumenten en kwalificatiedossiers en dat zij door er mee te worstelen zich deze materie eigen maken. Als je als docent geen weet hebt van op welke prestatieindicatoren deelnemers bij het examen niveau 2 worden beoordeeld, heb je onvoldoende weet van het proces dat je met de deelnemers moet doorlopen."

Doe iets bijzonders voor de leerlingen

Diverse experimenten geven aan dat het traject leerlingen iets speciaals, bijzonders te bieden moet hebben. Anders heeft het in hun ogen onvoldoende meerwaarde:

"Ik zou ook zeker de leerlingen vanaf het begin het gevoel meegeven dat ze iets bijzonders doen. De selectiedag die wij doen, bevat enorm. Daardoor hebben de leerlingen ook het gevoel dat ze iets bijzonders gaan doen. Ze vinden dat spannend."

"Laat de leerlingen ook regelmatig naar het mbo toegaan. Wij doen dat in de vorm van workshops. Dit is belangrijk, zeker omdat ze in het vijfde jaar al met één been in het mbo zitten. Ze hebben dan meer het gevoel dat ze ook echt mbo doen."

"Je moet er permanent een leraar opzetten. Daar heb je heel veel profijt van. (...) Een mbo-docent moet dan ook maar met een vmbo-leerling van start gaan en daarna verder gaan. Als je gaat switchen na twee jaar, dan blijf je in de oude structuur zitten en dat is jammer."

Enkele experimenten voegen er aan toe dat het bijzondere karakter van een VM2-traject eerder te realiseren is zónder vmbo-examen dan met:

"Als je alleen maar naar het vmbo-examen toewerkt, dan mis je veel."

"En doe ook geen vmbo-diploma. Dat beperkt je zo erg in de mogelijkheden. (...) Je doet dan eigenlijk niks extra's. Je houdt de kinderen dan alleen maar twee jaar langer op school."

Zorg voor lopende samenwerking

Sommige experimenten benadrukken in hun beantwoording van de vraag 'wat voor een tips geef je andere scholen mee' vooral het belang van een goede samenwerking tussen het vmbo en mbo. Niet alleen gaande de rit, maar eigenlijk ook al daaraan voorafgaan:

"Zorg ervoor dat bij scholen die net beginnen alles goed is afgekaart met het mbo. Niet alleen juridisch, maar ook dat mensen elkaar van tevoren al gezien hebben. Het is een voordeel als je al een samenwerking hebt."

"De samenwerking met het mbo staat op één. (...) Je moet er in het begin ontzettend veel tijd aan besteden om een goed team te vormen."

"Actief samenwerken voor één doel en daarin fors investeren is een garantie voor succes, en niet de focus op de inhoud leggen. De inhoud is bijna volgend op dat proces."

Zorg voor draagvlak in het team

Benadrukt wordt dat het van belang is dat het VM2-concept wordt gedragen door het team. Is dat draagvlak er niet of onvoldoende, dan wordt het een lastige klus.

"Mensen moeten zelf de meerwaarde van de opleiding inzien en erin geloven. Als ze dat zelf niet zien, dan wordt het dat ook niet. Dan zakt het weg. Motivatie moet er zijn."

"Zorg dat er mensen zijn die vinden dat het een goed concept is."

"Bij heel veel projecten is het een beetje top-down: de stuurgroep bedenkt dingen en mensen op de werkvloer mogen het oplossen. Dat is niet de goede manier. Zorg voor een brede betrokkenheid van mensen die met het traject bezig zijn. Dat is erg belangrijk."

Faciliteer het proces

Enkele experimenten merken verder op dat het belangrijk is het ontwikkelproces goed te faciliteren. Sowieso door er tijd en ruimte voor beschikbaar te stellen, maar ook door er wanneer nodig relevante experts op in te vliegen:

"Je moet de groep mensen en leerlingen goed faciliteren."

"Haal er hulp bij. Ik dacht eerst dat je dat niet nodig had, maar dat is wel zo. Hulp is nodig om stappen te kunnen zetten. Iemand kan je dan af en toe bijsturen, maar kan ook zeggen wanneer het goed gaat."

9 Praktijknetwerken, bijeenkomsten, informatieverstrekking

In de vragenlijsten is de experimenten gevraagd aan te geven hoe tevreden men is met de praktijknetwerken (paragraaf 9.1) en landelijke bijeenkomsten (paragraaf 9.2) die vanuit het landelijk projectmanagement VM2 worden georganiseerd. Eveneens is gevraagd naar hun oordeel over de landelijke informatieverstrekking (paragraaf 9.3).

9.1 Praktijknetwerken

Over de bijeenkomsten van de praktijknetwerken oordelen de experimenten eerste en tweede tranche positief. Op een vierpuntsschaal waarderen de eerste tranche experimenten de bijeenkomsten met gemiddeld 2.87; de tweede tranche experimenten scoren gemiddeld 2.84 op deze vraag.

De experimenten eerste tranche geven vaker aan dan die van de tweede tranche dat ze de netwerkbijeenkomsten hebben bezocht (100% ten opzichte van 87%); de eerste tranche doet ook met gemiddeld meer mensen aan de bijeenkomsten mee (gemiddeld 3 respectievelijke 2 personen per netwerk). Bij de eerste tranche komt iets vaker ook een mbo-collega mee naar de bijeenkomsten (71% ten opzichte van 63%).

Als tips voor de opzet en organisatie van toekomstige praktijknetwerkdagen, komen twee punten naar voren:

- Door diverse experimenten wordt aangegeven dat zij het op prijs zouden stellen als de netwerken meer worden ingedeeld naar de stand van zaken of voortgang in het experiment; experimenten die 'al wat verder zijn' komen dan niet alleen brengen, maar kunnen dan ook iets halen.
- Aangegeven wordt voorts dat men graag meer ruimte in het programma ziet voor ruimte om (informeel) van elkaar te leren, goede voorbeelden uit te wisselen en met elkaar te praten over praktische knelpunten en oplossingen.

Al met al is men tevreden over de netwerken: "*Doorgaan op de ingeslagen weg. De formule is prima. Niets dan lof*". "*We ervaren de dagen als nuttig en plezierig. Ga zo door!*"

9.2 Landelijke bijeenkomsten

Ook over de landelijke bijeenkomsten zijn de experimenten positief (eerste tranche 2.76; tweede tranche 2.84). Als 'probleem' wordt opgemerkt dat het wel lastig is dat er zoveel (netwerk-)bijeenkomsten zijn; men kan eenvoudigweg niet alles bijwonen: "*De bijeenkomsten waren meestal goed georganiseerd en zinvol. De vraag is of het zo veel bijeenkomsten moeten zijn omdat er gewoon de tijd niet is om alles te volgen.*"

Het vergt in ieder geval tijdige planning en bekendmaking van de data, tijden en locaties van de bijeenkomsten zodat de experimenten het tijdig in de agenda's kunnen zetten.

Enkele tweede tranche experimenten geven aan dat zij behoefte hebben aan meer concrete, verdiepende informatie tijdens deze bijeenkomsten. Bijvoorbeeld over het curriculumontwerp, het organiseren van stages, het oplossen van financiële vraagstukken, enzovoorts.

9.3 Informatieverstrekking

De informatieverstrekking vanuit het landelijk projectmanagement verstrekt via onder meer de website en de nieuwsbrief wordt op een schaal van 1 (laag) tot 4 (hoog) door de experimenten eerste tranche gemiddeld met 2.78 beoordeeld. De experimenten tweede tranche beoordelen dit met gemiddeld 3.09.

Bij de eerste tranche experimenten begint de vorig jaar nog breed ervaren behoefte aan landelijke regie ten aanzien van voorlichting over en promotie van VM2 wat weg te zakken. In juni 2010 geeft nog 40% van de experimenten aan die behoefte te voelen, terwijl dat een jaar eerder nog bij 69% van de experimenten het geval was. 62% experimenten tweede tranche geeft in juni 2010 aan die behoefte aan landelijke regie inderdaad ook te voelen; gelet op het reactiepatroon bij de eerste tranche, kan men verwachten dat die behoefte in de loop van het tweede experimenteerjaar wat afzakt.

10 Samenvatting

In het voorjaar van 2010 is binnen de VM2-monitor de volgende vraagstelling als leidraad gehanteerd:

Wat is in het voorjaar van 2010 de stand van zaken bij de experimenten eerste en tweede tranche (voor wat betreft de leerlingen en hun kenmerken, de procesmatige voortgang die in de experimenten wordt gemaakt en de aandachtspunten die daarin optreden), zijn verschillen waarneembaar tussen beide tranches en zijn in het geval van de eerste tranche effecten zichtbaar op de leerlingloopbanen?

In dit hoofdstuk keren we terug naar die vraag en komen we mede bij wijze van samenvatting van deze rapportage met een beantwoording van de verschillende onderdelen.

10.1 De stand van zaken in de VM2-experimenten

In termen van het aantal leerlingen dat meedoet aan de experimenten zien we dat met name in de tweede tranche dit leerlingenaantal achterblijft bij de ruimte die er via de goedkeuringsbeschikkingen voor is gegeven. In hoofdstuk 2 is ingegaan op enkele mogelijke verklaringsgronden daarvoor. Plausibel lijkt de verklaring dat dit mede een gevolg is van het sterk dalende leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo. Het betreft een daling die zich in het gehele land voordoet, maar het lijkt er op dat deze daling zich aanzienlijk sterker voordoet op de scholen die meedoen aan VM2 dan op andere scholen. Het kan zo zijn dat – gegeven die sterke daling – de aanvragers de volle overtuiging hebben dat mét VM2 het leerlingenaantal zal aantrekken. Een overtuiging die gelet op de aantallen niet wordt bewaarheid.

Een tweede belangrijke waarnemen op basis van de leerlinggegevens is dat relatief veel leerlingen die meedoen aan VM2 tijdens het experiment van onderwijsroute veranderen. Dat is overigens ook zo bij reguliere leerlingen, maar de veronderstelling bij de start van veel experimenten was toch dat de leerlingen die ermee begonnen, dit ook zouden afmaken. Nu blijkt dat de experimenten eerste tranche verwachten dat na de zomervakantie van 2010 nog zo'n 50% van de leerlingen 2009-2010 door zal gaan met het VM2-traject. De andere leerlingen stappen over naar bijvoorbeeld een reguliere mbo-opleiding.

Dat gezegd zijnde, is het beeld van het verloop van het ontwikkelproces in de experimenten zelf in het voorjaar van 2010 positief. Bij de meeste experimenten gaat het goed en wordt er hard gewerkt aan het neerzetten van interessante trajecten voor leerlingen. Er zijn wel enkele experimenten – met name in de eerste tranche – die stoppen, bijvoorbeeld door te lage leerlingenaantallen, maar dat zijn uitzonderingen. Het overgrote deel ligt qua uitvoering op koers.

Daarbij lopen de experimenten wel tegen vraagstukken en puzzels op. Om te beginnen puzzels die onder meer samenhangen met het lage aantal leerlingen in VM2, zoals: hoe organiseer je dan nog maatwerk en hoe houd je dat betaalbaar, wil het mbo nog wel investeren in kleine groepen deelnemers? Daarnaast zijn er inhoudelijke vraagstukken, zoals

rond de cursusduur, taal en rekenen, wel of geen vmbo-examen afnemen en het programmeren van het zomerlek.

De experimenten geven collega-scholen die overwegen met VM2-achtige benaderingen te beginnen de aandachtspunten mee:

- Weet wat je doet.
- Doe iets bijzonders voor de leerlingen.
- Zorg voor lopende samenwerking.
- Zorg voor draagvlak in het team.
- Faciliteer het proces.

Over het algemeen zijn de experimenten (zeer) tevreden over de diensten die het landelijk projectmanagement aanbiedt: de praktijknetwerken, de landelijke bijeenkomsten en de informatieverstrekking.

10.2 Verschillen tussen tranches?

De informatie die in het kader van de monitor is verzameld geeft geen aanknopingspunten om te kunnen stellen dat er grote verschillen zijn tussen de eerste en de tweede tranche. De verschillen die er zijn, kunnen grotendeels verklaard worden door het verschil in startmoment. Bijvoorbeeld ten aanzien van het vertrekpunt van de programmering van het onderwijs (vmbo of mbo) zien we dat de tweede tranche experimenten nu op eenzelfde wijze reageren als de eerste tranche experimenten vorig jaar nog deden.

10.3 Effect op onderwijsloopbanen?

Op grond van de huidige data kunnen we stellen dat het voortijdig schoolverlaten (vsv) onder de leerlingen eerste tranche (2,2%) *lager* ligt dan:

A het landelijk gemiddelde in het vergelijkingscohort (2,4%) en

B het vsv-percentage in het voorgaand cohort op de scholen met een experiment eerste tranche (3,0%).

De daling van het vsv-percentage op de scholen met een experiment eerste tranche (van 3,0% naar 2,2%) blijkt bovendien *sterker* te zijn dan de landelijke daling die zich voordoet in de betreffende cohorten (van 2,7% naar 2,4%).

Dit zijn belangrijke aanwijzingen dat de VM2-aanpak bij de experimenten eerste tranche in de periode 2008-2010 een positief effect heeft.

10.4 Veranderende context

Duidelijk is ten slotte dat de VM2-experimenten in het voorjaar van 2010 in minstens twee opzichten te maken hebben een veranderende context.

Om te beginnen is er de verandering dat de experimenten eerste tranche zich tot nu toe vooral in en rondom het vmbo bevonden. De context wordt er na dit voorjaar duidelijk één van het mbo. In veel gevallen blijft de locatie uiteraard de vmbo-school, maar er komen nu écht ook mbo-docenten bij en het onderwijs wordt écht mbo. Dat is een spannende ontwikkeling, aangezien nu zal gaan blijken wat de gezamenlijke investeringen van zowel het vmbo als het mbo voor een resultaat gaat opleveren.

De tweede verandering is dat meer en meer duidelijk wordt dat de daling van het leerlingenaantal in de basisberoepsgerichte leerweg een landelijke trend is. Er zijn scholen die er op rekenden mét een VM2-experiment deze trend te kunnen keren; of dat ook gaat lukken is nog maar de vraag. Het antwoord op die vraag is mede bepalend of de scholen die meedoen aan de experimenten er ook op langere termijn in slagen de experimenten overeind te houden.

11 Bijlagen

11.1 Tabellen leerlingenaantallen eerste tranche

Tabel 11.1 Kenmerken leerlingen eerste tranche

		<i>2008-2009</i>	<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009</i>
			<i>eerste meting</i>	<i>tweede meting</i>
		<i>% (n=1030)</i>	<i>% (n=717)</i>	<i>% (n=674)</i>
Geslacht	Jongen	54,1	58,0	57,6
	Meisje	45,9	42,0	42,4
Leeftijd		14,7 jaar	15,7 jaar	15,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	41,1	38,1	37,4
	Westers alloch.	6,9	5,4	5,5
	Turks	14,2	15,9	15,7
	Marokkaans	16,6	18,7	19,6
	Surinaams	9,5	10,2	10,5
	Antilliaans	2,6	2,9	3,1
	Ov. Niet-westers	8,5	8,4	7,9
	Onbekend	0,6	0,4	0,3
Lwoo	Geen lwoo	29,5	28,3	29,1
	Wel lwoo	69,1	70,6	69,7
	Onbekend	1,4	1,1	1,2

Tabel 11.2 Leerlingen eerste tranche naar sector

	<i>Beschikkingen</i>	<i>2008-2009</i>	<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009</i>
	<i>2008</i>		<i>eerste meting</i>	<i>tweede meting</i>
	<i>Percentage</i>	<i>Percentage</i>	<i>Percentage</i>	<i>Percentage</i>
	<i>(n=1156)</i>	<i>(n=1030)</i>	<i>(n= 717)</i>	<i>(n= 674)</i>
Economie	33,0	31,6	30,4	29,4
Landbouw	21,0	18,7	20,8	21,8
Techniek	20,0	21,1	24,4	24,2
Zorg en welzijn	26,0	26,2	21,3	21,4
Intersectoraal	0,0	2,4	3,1	3,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 11.3 Onderwijspositie leerlingen eerste tranche per 1-10-2009

	#	%	<i>Waarvan:</i>		
			<i>op zelfde vestiging</i>	<i>op andere vestiging</i>	<i>op ander brinnummer</i>
NOG STEEDS IN VM2					
• leerjaar 3	17	1,7	12	4	1
• leerjaar 4	657	63,5	610	47	-
<i>Subtotaal</i>	<i>674</i>	<i>65,2</i>	<i>622</i>	<i>51</i>	<i>1</i>
OVERGESTAPT:					
naar reguliere basisberoeps					
• met lwoo	160	15,5	77	71	12
• zonder lwoo	49	4,7	34	7	8
naar reguliere kaderberoeps					
• met lwoo	16	1,5	13	3	-
• zonder lwoo	69	6,7	60	6	3
naar mbo-opleiding aan roc/aoc					
• niveau 1	27	2,6	-	-	27
• niveau 2	10	1,0	-	-	10
naar praktijkonderwijs					
onbekend	6	0,6	-	-	6
onbekend	23	2,2	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>360</i>	<i>34,8</i>	<i>184</i>	<i>87</i>	<i>66</i>
Totaal	1.034	100			

Tabel 11.4 Switchers en uitvallers eerste tranche, achtergrondkenmerken

		<i>Switchers</i>	<i>Uitvallers</i>
Geslacht	Jongen	45,4%	78,3%
	Meisje	54,6%	21,7%
Leeftijd	15 jaar (-)	38,0%	21,7%
	16 jaar	53,1%	69,6%
	17 jaar (+)	8,9%	8,7%
Etniciteit	Autochtoon	50,1%	17,4%
	Allochtoon	49,3%	73,9%
	Onbekend	0,6%	8,7%
Lwoo	Geen lwoo	30,9%	30,4%
	Wel lwoo	68,2%	56,5%
	Onbekend	0,9%	13,0% ⁶

⁶ Van deze uitvallers (3) was ook in voorgaande metingen onbekend of zij over een lwoo-indicatie beschikten.

Tabel 11.5 Verwachte voortgang van leerlingen eerste tranche na twee jaar VM2⁷

	#	%
• Naar derde leerjaar VM2	340	55
• Naar andere school (bijv. door verhuizing)	21	3
• Doubleren binnen VM2	4	1
• Naar andere sector binnen VM2-experiment	37	6
• Naar AKA/niveau 1 traject op het vmbo	4	1
• Naar AKA/niveau 1 traject op het mbo	5	1
• Naar niveau 2 opleiding op mbo-locatie	173	28
• Naar het praktijkonderwijs	2	0
• Uitvallers	36	6

11.2 Tabellen leerlingenaantallen landelijk vergelijkingscohort eerste tranche

Tabel 11.6 Vergelijking leerlingen naar sector; eerste tranche en vergelijkingscohort

	<i>% per 1-10-08 Vergl. Cohort</i>	<i>VM2 1^e tranche</i>	<i>% per 1-10-09 Vergl. Cohort</i>	<i>VM2 1^e tranche</i>
Economie	21,5	31,6	20,4	29,4
Landbouw	13,6	18,7	13,8	21,8
Techniek	31,1	21,1	31,0	24,2
Zorg en welzijn	29,1	26,2	27,7	21,4
Intersectoraal	4,8	2,4	4,8	3,3
Onbekend/anders	-	-	3,1	-

⁷ Betreft verwachtingscijfers van in totaal 33 experimenten, met in totaal 622 leerlingen.

Tabel 11.7 Vergelijking naar achtergrondkenmerken; eerste tranche en vergelijkingscohort

		<i>% per 1-10-08</i>		<i>% per 1-10-09</i>	
		<i>Vergl. Cohort</i>	<i>1^e tranche</i>	<i>Vergl. Cohort</i>	<i>1^e tranche</i>
		<i>%(n=24247)</i>	<i>%(n=1030)</i>	<i>%(n=25454)</i>	<i>%(n=674)</i>
Geslacht	Jongen	57,5	54,1	57,7	57,6
	Meisje	42,5	45,9	42,3	42,4
Leeftijd		14,6 jaar	14,7 jaar	15,6 jaar	15,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	68,9	41,1	69,1	37,4
	Westers all	5,7	6,9	5,7	5,5
	Turks	7,2	14,2	7,2	15,7
	Marokkaans	6,0	16,6	5,9	19,6
	Surinaams	3,8	9,5	3,8	10,5
	Antilliaans	2,1	2,6	2,1	3,1
	Ov. Nw.	6,0	8,5	5,9	7,9
	Onbekend	0,4	0,6	0,4	0,3
Lwoo	Geen lwoo	40,2	29,5	36,5	29,1
	Wel lwoo	59,8	69,1	56,3	69,7
	Onbekend	-	1,4	7,2	1,2

Tabel 11.8 Onderwijspositie leerlingen vergelijkingscohort 2008 per 01-10-2009

	#	%	<i>Waarvan:</i>		
			<i>Op zelfde vestiging</i>	<i>Op andere vestiging</i>	<i>Op ander brinnummer</i>
Op dezelfde bb-code					
• leerjaar 3	706	2,8	520	164	22
• leerjaar 4	17.709	69,6	14.223	3.142	344
<i>Subtotaal</i>	<i>18.415</i>	<i>72,3</i>	<i>14.743</i>	<i>3.306</i>	<i>366</i>
Overgestapt					
naar andere bb-code					
• met lwoo	2.390	9,4	1.752	481	157
• zonder lwoo	1.257	4,9	798	285	174
Naar kb-code					
• met lwoo	477	1,9	291	161	25
• zonder lwoo	819	3,2	547	224	48
Naar mbo-opleiding aan roc/aoc					
• niveau 1	883	3,5	-	29	854
• niveau 2	332	1,3	-	4	328
Naar praktijkonderwijs	93	0,4	17	7	69
Naar VM2	101	0,4	71	6	24
Naar overige opleidingen	81	0,3	9	14	58
Onbekend	606	2,4	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>7.039</i>	<i>27,7</i>	<i>3.485</i>	<i>1.211</i>	<i>1.737</i>
Totaal	25.454	100,0			

11.3 Tabellen leerlingenaantallen voorgaand cohort VM2-scholen eerste tranche**Tabel 11.9 Vergelijking naar sector; eerste tranche en voorgaand cohort**

	<i>% per 1-10-'07</i> <i>(n=1980)</i> <i>Eerder cohort</i>	<i>% per 1-10-'08</i> <i>(n=1034)</i> <i>VM2 1^e tranche</i>	<i>% per 1-10-'08</i> <i>(n=2067)</i> <i>Eerder cohort</i>	<i>% per 1-10-'09</i> <i>(n=674)</i> <i>VM2 1^e tranche</i>
Economie	28,0	31,8	28,1	29,4
Landbouw	17,2	18,7	16,1	21,8
Techniek	22,5	21,0	23,5	24,2
Zorg en welzijn	29,5	26,1	26,6	21,4
Intersectoraal	2,7	2,4	2,6	3,3
Onbekend/anders	-	-	3,2	-

Tabel 11.10 Vergelijking naar achtergrondkenmerken; eerste tranche en voorgaand cohort

		<i>Per 1-10-'07</i>	<i>Per 1-10-'08</i>	<i>Per 1-10-'08</i>	<i>Per 1-10-'09</i>
		<i>Eerder cohort</i>	<i>1^e tranche</i>	<i>Eerder cohort</i>	<i>1^e tranche</i>
		<i>% (n=1980)</i>	<i>% (n=1030)</i>	<i>% (n=2067)</i>	<i>% (n=674)</i>
Geslacht	Jongen	49,9	54,1	49,4	57,6
	Meisje	50,6	45,9	50,1	42,4
Leeftijd		14,7 jaar	14,7 jaar	15,7 jaar	15,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	41,9	41,1	41,6	37,4
	Westers all	4,8	6,9	4,8	5,5
	Turks	14,7	14,2	15,0	15,7
	Marokkaans	15,8	16,6	15,5	19,6
	Surinaams	9,1	9,5	9,4	10,5
	Antilliaans	4,2	2,6	4,3	3,1
	Ov. Nw.	9,0	8,5	8,9	7,9
	Onbekend	0,5	0,6	0,4	0,3
Lwoo	Geen lwoo	31,2	29,5	29,7	29,1
	Wel lwoo	68,8	69,1	62,4	69,7
	Onbekend	-	1,4	8,0	1,2

Tabel 11.11 Onderwijspositie leerlingen voorgaand cohort op VM2-locaties 2007 per 01-10-2008

	#	%	<i>Waarvan:</i>		
			<i>Op zelfde vestiging</i>	<i>Op andere vestiging</i>	<i>Op ander brinnummer</i>
Op dezelfde bb-code					
• leerjaar 3	26	1,3	23	1	2
• leerjaar 4	1.390	67,2	1.386	2	2
<i>Subtotaal</i>	<i>1.416</i>	<i>68,5</i>	<i>1.409</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Overgestapt					
naar andere bb-code					
• met lwoo	204	9,9	192	-	12
• zonder lwoo	87	4,2	66	2	19
naar kb-code					
• met lwoo	71	3,4	68	-	3
• zonder lwoo	85	4,1	77	-	8
naar mbo-opleiding aan roc/aoc					
• niveau 1	70	3,4	-	-	70
• niveau 2	32	1,5	-	2	30
Naar praktijkonderwijs	1	0,1	-	-	1
Naar VM2	36	1,7	35	-	1
Naar overige opleidingen	2	0,1	-	1	1
Onbekend	63	3,0	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>651</i>	<i>31,5</i>	<i>438</i>	<i>5</i>	<i>145</i>
Totaal	2.067	100,0			

Tabel 11.12 Onderwijspositie leerlingen voorgaand cohort landelijk 2007 per 01-10-'08

	#	%	<i>Waarvan:</i>		
			<i>op zelfde vestiging</i>	<i>op andere vestiging</i>	<i>op ander brinnummer</i>
Op dezelfde bb-code					
• leerjaar 3	653		602	29	22
• leerjaar 4	17.329		16.906	273	150
<i>Subtotaal</i>	<i>17.982</i>	<i>68,9</i>	<i>17.508</i>	<i>302</i>	<i>172</i>
Overgestapt:					
Naar andere bb-code					
• met lwoo	2.928	11,2	2.690	104	134
• zonder lwoo	1.487	5,7	1.189	70	228
Naar kb-code					
• met lwoo	524	2,0	484	19	21
• zonder lwoo	993	3,8	920	20	53
Naar mbo-opleiding aan roc/aoc					
• niveau 1	955	3,7	-	19	936
• niveau 2	382	1,5	-	6	376
• overige niveau's	12	0,1	-	-	12
Naar praktijkonderwijs	75	0,3	5	10	60
Naar VM2	7	0,1	-	-	7
Naar overige opleidingen	53	0,2	22	8	23
Onbekend	706	2,7	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>8.122</i>	<i>31,1</i>	<i>5.310</i>	<i>256</i>	<i>1.850</i>
Totaal	26.104	100,0			

11.4 Tabellen leerlingenaantallen tweede tranche

Tabel 11.13 Kenmerken leerlingen tweede tranche

		<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009</i>
		<i>% (n=1752)</i>	<i>2de meting</i>
		<i>% (n=1752)</i>	<i>% (n=1932)</i>
Geslacht	Jongen	58,2	56,0
	Meisje	41,8	44,0
Leeftijd		14,7 jaar	14,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	48,2	50,8
	Westers alloch.	4,0	4,2
	Turks	13,1	12,8
	Marokkaans	14,7	13,6
	Surinaams	7,9	7,5
	Antilliaans	3,3	3,2
	Ov. Niet-westers	8,2	7,5
	Onbekend	0,6	0,6
Lwoo	Geen lwoo	37,4	37,6
	Wel lwoo	61,1	60,9
	Onbekend	1,4	1,5

Tabel 11.14 Leerlingen tweede tranche naar sector

	<i>Beschikkingen</i>	<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009</i>
	<i>2009</i>	<i>% (n=1752)</i>	<i>2de meting</i>
	<i>% (n= 3145)</i>	<i>% (n=1752)</i>	<i>% (n=1932)</i>
Economie	26,0	28,0	27,7
Landbouw	16,3	8,4	12,6
Techniek	27,8	30,3	26,9
Zorg en welzijn	28,3	30,3	30,2
Intersectoraal	1,6	3,0	2,7

Tabel 11.15 'Nieuwe' leerlingen tweede tranche naar sector

	<i>% (n= 203)</i>
Economie	20,7
Landbouw	45,8
Techniek	8,9
Zorg en welzijn	24,6
Intersectoraal	-

Tabel 11.16 Kenmerken 'nieuwe' leerlingen tweede tranche

	<i>% (n=203)</i>	
Geslacht	Jongen	44,3
	Meisje	55,7
Leeftijd		14,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	71,4
	Westers alloch.	7,4
	Turks	9,9
	Marokkaans	3,4
	Surinaams	2,5
	Antilliaans	1,5
	Ov. Niet-westers	3,4
	Onbekend	0,5
Lwoo	Geen lwoo	30,5
	Wel lwoo	67,0
	Onbekend	2,5

Tabel 11.17 Leerlingen tweede tranche naar leerjaar en vestiging op 1-10-2009 (n=1932)

<i>Leerjaar</i>	<i>Zelfde vestiging</i>	<i>Andere vestiging</i>	<i>Ander brinnummer</i>	<i>Brinnummer van 2008 is onbekend</i>	<i>Totaal</i>
3	1.444	140	251	28	1.863
4	63	-	5	1	69
Totaal	1.507	140	256	29	1.932

Tabel 11.18 Verwachte leerlingaantallen tweede tranche na één jaar VM2⁸

	#	%
• Naar tweede leerjaar VM2	1.507	80
• Naar vierde leerjaar basisberoepsgerichte leerweg	71	4
• Naar vierde leerjaar kaderberoepsgerichte leerweg	46	2
• Naar borgingscohort	52	3
• Naar andere school (bijv. door verhuizing)	26	1
• Doubleren binnen VM2	35	2
• Naar andere sector binnen VM2-experiment	61	3
• Naar AKA/niveau 1 traject op het vmbo	12	1
• Naar AKA/niveau 1 traject op het mbo	21	1
• Naar niveau 2 opleiding op het mbo	38	2
• Naar het praktijkonderwijs	5	0
• Naar LWT	5	0
• Uitvallers	4	0

11.5 Tabellen vergelijkingen leerlingaantallen eerste en tweede tranche**Tabel 11.19 Leerlingenaantal eerste en tweede tranche**

	<i>Eerste tranche</i>			<i>Tweede tranche</i>		
	<i>Beschikking '08</i>	<i>Eerste meting 08-09</i>	<i>Tweede meting 08-09</i>	<i>Beschikking '09</i>	<i>Eerste meting 09-10</i>	<i>Tweede meting 09-10</i>
Aantal	1.156	677	1.030	3.145	1.752	1.932
In % van beschikking	100	58,6	89,1	100	55,7	61,4

Tabel 11.20 Leerlingen eerste en tweede tranche naar sector

	<i>Eerste tranche</i>			<i>Tweede tranche</i>	
	<i>Beschikking '08</i>	<i>2008-2009</i>	<i>1-10-2009 tweede meting</i>	<i>Beschikking '09</i>	<i>1-10-2009 tweede meting</i>
	<i>%(n=1156)</i>	<i>%(n=1030)</i>	<i>%(n=674)</i>	<i>%(n=3145)</i>	<i>%(n=1932)</i>
Economie	33,0	31,6	29,4	26,0	27,7
Landbouw	21,0	18,7	21,8	16,3	12,6
Techniek	20,0	21,1	24,2	27,8	26,9
Zorg & Welzijn	26,0	26,2	21,4	28,3	30,2
Intersectoraal	0,0	2,4	3,3	1,6	2,7

⁸ Betreft verwachtingscijfers van in totaal 118 experimenten, met in totaal 1883 leerlingen.

Tabel 11.21 Achtergrondkenmerken leerlingen eerste en tweede tranche

		<i>Eerste tranche</i>		<i>Tweede tranche</i>
		<i>2008-2009</i>	<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009</i>
		<i>% (n=1030)</i>	<i>tweede meting</i>	<i>tweede meting</i>
		<i>% (n=1030)</i>	<i>% (n=674)</i>	<i>% (n=1932)</i>
Geslacht	Jongen	54,1	57,6	56,0
	Meisje	45,9	42,4	44,0
Leeftijd		14,7 jaar	15,7 jaar	14,7 jaar
Etniciteit	Autochtoon	41,1	37,4	50,8
	Westers alloch.	6,9	5,5	4,2
	Turks	14,2	15,7	12,8
	Marokkaans	16,6	19,6	13,6
	Surinaams	9,5	10,5	7,5
	Antilliaans	2,6	3,1	3,2
	Ov. niet-westers	8,5	7,9	7,5
	Onbekend	0,6	0,3	0,6
Lwoo	Geen lwoo	29,5	29,1	37,6
	Wel lwoo	69,1	69,7	60,9
	Onbekend	1,4	1,2	1,5

11.6 Tabellen inhoudelijke ontwikkeling eerste en tweede tranche**Tabel 11.22 Typering doelgroep door eerste en tweede tranche, juni 2010**

	<i>Eerste tranche</i>		<i>Tweede tranche</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Inclusief	25	63	72	57
• Meer inclusief dan exclusief	2	5	20	16
• Meer exclusief dan inclusief	4	10	8	6
• Exclusief	2	5	19	15
• Onbekend	7	18	8	6

Tabel 11.23 Tijdstip determinatie eerste tranche

	<i>Determinatie naar:</i>					
	<i>Leerweg</i>		<i>Sector/afdeling</i>		<i>Crebo</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Eind 2 ^e leerjaar vmbo	27	68	22	55	5	13
• Begin 3 ^e leerjaar vmbo	0	0	6	15	3	8
• Eind 3 ^e leerjaar vmbo	3	8	3	8	11	28
• Begin 4 ^e leerjaar vmbo	4	10	3	8	13	33
• Onbekend	6	15	6	15	8	20

Tabel 11.24 Tijdstip determinatie tweede tranche

	<i>Determinatie naar:</i>					
	<i>leerweg</i>		<i>sector/afdeling</i>		<i>crebo</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Eind 2 ^e leerjaar vmbo	89	70	77	61	18	14
• Begin 3 ^e leerjaar vmbo	17	13	22	17	16	13
• Eind 3 ^e leerjaar vmbo	7	6	11	9	33	26
• Begin 4 ^e leerjaar vmbo	3	2	5	4	46	36
• Onbekend	11	9	12	9	14	11

Tabel 11.25 Cursusduur eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Standaardcursusduur 3 jaar	11	28	9	23	12	30
• Standaardcursusduur 4 jaar	3	8	4	10	5	13
• Individuele differentiatie	22	56	21	53	13	33
• Nog geen definitieve keuze gemaakt	3	8	1	3	6	15
• Onbekend	0	0	5	13	4	10

Tabel 11.26 Cursusduur tweede tranche

	<i>Aanvraag VM2</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Standaardcursusduur 3 jaar	34	26	24	19	40	32
• Standaardcursusduur 4 jaar	40	31	25	20	24	19
• Individuele differentiatie	48	37	40	31	39	31
• Nog geen definitieve keuze gemaakt	0	0	31	24	19	15
• Anders	8	6	1	1	0	0
• Onbekend	0	0	6	5	5	4

Tabel 11.27 Programmering leergang eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Geënt op vmbo-examenprogramma's	2	5	3	8	6	15
• Voornamelijk geënt op vmbo-examenprogramma's; minder op mbo-kwalificatiedossiers	13	33	14	35	16	40
• Voornamelijk geënt op mbo-kwalificatiedossier; minder op vmbo-examenprogramma's	12	31	8	20	7	18
• Geënt op mbo-kwalificatiedossiers	10	26	8	20	5	13
• Onbekend	2	5	7	18	6	15

Tabel 11.28 Programmering leergang tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Geënt op vmbo-examenprogramma's	15	12
• Voornamelijk geënt op vmbo examenprogramma's; minder op mbo-kwalificatiedossiers	50	39
• Voornamelijk geënt op mbo-kwalificatiedossier; minder op vmbo-examenprogramma's	38	30
• Geënt op mbo-kwalificatiedossiers	16	13
• Onbekend	8	6

Tabel 11.29 Karakterisering leergang eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Voornamelijk avo	0	0	4	10
• Meer avo dan beroepsgericht	12	31	11	28
• Meer beroepsgericht dan avo	26	66	19	48
• Voornamelijk beroepsgericht	0	0	0	0
• Onbekend	1	3	6	15

Tabel 11.30 Karakterisering leergang tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Voornamelijk avo	8	6
• Meer avo dan beroepsgericht	41	32
• Meer beroepsgericht dan avo	67	53
• Voornamelijk beroepsgericht	5	4
• Onbekend	6	5

Tabel 11.31 Omslagmoment beroepsoriënterend naar beroepskwalificerend eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Begin derde leerjaar vmbo	8	20	4	10	0	0
• Tweede helft derde leerjaar/start vierde leerjaar vmbo	8	20	6	15	2	5
• Gedurende vierde leerjaar vmbo	7	18	12	30	12	30
• Na het vierde leerjaar vmbo	13	33	13	33	20	50
• Onbekend	3	8	5	13	6	15

Tabel 11.32 Omslagmoment beroepsoriënterend naar beroepskwalificerend tweede tranche

	<i>Aanvraag VM2</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Begin derde leerjaar vmbo	9	7	7	6	0	0
• Tweede helft derde leerjaar/start vierde leerjaar vmbo	33	25	30	24	33	26
• Gedurende vierde leerjaar vmbo	52	40	61	48	45	35
• Na het vierde leerjaar vmbo	13	10	17	13	43	34
• Anders	23	18	0	0	0	0
• Onbekend	0	0	12	9	6	5

Tabel 11.33: Contacten met kenniscentra eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Er zijn reeds uitstekende contacten met kenniscentra	8	20	20	50	16	40
• Contacten worden (verder) aangehaald	23	59	14	35	11	28
• Er zijn geen contacten; deze worden niet aangehaald	6	15	1	3	9	23
• Onbekend	2	5	5	13	4	10

Tabel 11.34 Contacten met kenniscentra tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Er zijn reeds uitstekende contacten met kenniscentra	57	45	48	38
• Contacten worden (verder) aangehaald	42	33	41	32
• Er zijn geen contacten; deze worden niet aangehaald	17	13	33	26
• Onbekend	11	9	5	4

Tabel 11.35 Typering betrokkenheid bedrijfsleven eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Consument	9	23	18	45
• Meer consument dan stakeholder	12	31	10	25
• Meer stakeholder dan consument	10	26	5	13
• Stakeholder	4	10	1	3
• Onbekend	4	10	6	15

Tabel 11.36 Typering betrokkenheid bedrijfsleven tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Consument	58	46
• Meer consument dan stakeholder	37	29
• Meer stakeholder dan consument	21	17
• Stakeholder	2	2
• Onbekend	9	7

Tabel 11.37 VM2 traject aangepast aan de economische crisis? Eerste tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	6	15	3	8
• nee	30	75	33	83
• onbekend	4	10	4	10

Tabel 11.38 VM2 traject aangepast aan de economische crisis? Tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	9	7
• nee	110	87
• onbekend	8	6

Tabel 11.39 Wel of geen vmbo-examen eerste tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Alle leerlingen leggen vmbo-examen af	20	50	27	68
• Meeste leerlingen leggen vmbo-examen af	7	18	3	8
• Voor elke leerling wordt afzonderlijk beslist of deze het vmbo-examen aflegt	3	8	3	8
• De meeste leerlingen leggen geen vmbo-examen af	0	0	0	0
• Geen enkele leerling legt vmbo-examen af	6	15	3	8
• Onbekend	4	10	4	10

Tabel 11.40 Wel of geen vmbo-examen tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Alle leerlingen leggen vmbo-examen af	77	60	81	64
• Meeste leerlingen leggen vmbo-examen af	10	8	6	5
• Voor elke leerling wordt afzonderlijk beslist of deze het vmbo-examen aflegt	11	9	16	13
• De meeste leerlingen leggen geen vmbo-examen af	14	11	7	6
• Geen enkele leerling legt vmbo-examen af	9	7	11	9
• Onbekend	6	5	6	5

Tabel 11.41 Typering examen eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Standaard afdname	26	67	21	53
• Voornamelijk standaard afdname	3	7	7	18
• Voornamelijk overslaan	2	5	1	3
• Overslaan	7	18	5	13
• Onbekend	1	3	6	15

Tabel 11.42 Typering examen tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Standaard afdname	82	65
• Voornamelijk standaard afdname	18	14
• Voornamelijk overslaan	4	3
• Overslaan	17	13
• Onbekend	6	5

Tabel 11.43 Omgang met het 'zomerlek' eerste tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Les in onderdelen mbo-programma én BPV	11	28
• Alleen les in onderdelen mbo-programma	8	20
• Alleen BPV	5	13
• Leerlingen hebben vakantie	4	10
• Leerlingen hebben geen examen gedaan, krijgen les in onderdelen mbo-programma	3	8
• Invulling zomerlek was vrije keuze voor leerlingen, maar geen gebruik van gemaakt	2	5
• Onbekend	7	18

Tabel 11.44 Omgang met het 'zomerlek' tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Na examen starten met volgende onderdeel leergang	79	62	48	38
• Externe of interne stages	52	41	59	46
• Nog niet bekend	30	24	32	25
• Bijspijker cursussen	18	14	14	11
• Leerlingen hebben vakantie	5	4	8	6

Tabel 11.45 Wijze van informatieverstrekking aan ouders eerste tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Informeren d.m.v. informatiebijeenkomst/ouderavond	30	75	27	68
• Gesprekken voeren met leerling en ouders	32	80	27	68
• Informeren d.m.v. schriftelijke informatie	16	40	20	50
• Betrekken ouders bij opzet/uitwerking programma	0	0	0	0
• Ouders worden/zijn niet geïnformeerd	2	5	0	0

Tabel 11.46 Wijze van informatieverstrekking aan ouders tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Informeren d.m.v. informatiebijeenkomst/ouderavond	116	91	109	89
• Gesprekken voeren met leerling en ouders	80	63	90	74
• Informeren d.m.v. schriftelijke informatie	75	59	91	75
• Betrekken ouders bij opzet/uitwerking programma	0	0	3	2
• Ouders worden/zijn niet geïnformeerd	-	-	1	1

Tabel 11.47 Typering betrokkenheid ouders eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Consument	24	61	21	53
• Meer consument dan stakeholder	6	15	10	25
• Meer stakeholder dan consument	6	15	3	8
• Stakeholder	2	5	0	0
• Onbekend	1	3	6	15

Tabel 11.48 Typering betrokkenheid leerling en ouders tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
• Consument	82	65
• Meer consument dan stakeholder	32	25
• Meer stakeholder dan consument	6	5
• Stakeholder	1	1
• Onbekend	6	5

Tabel 11.49 Is er een apart reken- en taalbeleid binnen VM2? Eerste tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	17	43	13	33
• Nee, niet specifiek voor VM2	18	45	23	58
• Onbekend	5	13	4	10

Tabel 11.50 Is er een apart reken- en taalbeleid binnen VM2? Tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	52	41	50	39
• Nee, niet specifiek voor VM2	67	53	72	57
• Onbekend	8	6	5	4

11.7 Tabellen voortgang ontwikkelproces eerste en tweede tranche**Tabel 11.51 VM2 team eerste tranche**

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
VM2 team gevormd				
• Ja	14	35	16	40
• Grotendeels	14	35	14	35
• Nog niet	6	15	7	18
• Onbekend	6	15	3	8
Vertegenwoordiging mbo-expertise in het team				
• Ja	28	70	28	70
• Nee	4	10	2	5
• Onbekend / (nog) niet van toepassing	8	20	10	25

Tabel 11.52 VM2 team tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
VM2 team gevormd				
• Ja	43	34	44	35
• Grotendeels	46	36	48	38
• Nog niet	31	24	29	23
• Onbekend	7	6	6	5
Vertegenwoordiging mbo-expertise in het team				
• Ja	85	67	87	69
• Nee	13	10	9	7
• Onbekend / (nog) niet van toepassing	29	23	31	24

Tabel 11.53 Startdag VM2 tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja, er is een startdag geweest	73	57	69	54
• Nee, wordt binnenkort gehouden	16	13	16	13
• Nee, er komt geen startdag	32	25	37	29
• Onbekend	6	5	5	4

Tabel 11.54 Werkgroep VM2 operationeel eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	29	74	19	48	31	78
• Voor een deel	9	23	16	40	1	3
• Nee, nog niet	0	0	1	3	5	13
• Onbekend	1	3	4	1	3	8

Tabel 11.55 Werkgroep VM2 operationeel tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Ja	93	73	94	74
• Voor een deel	27	21	18	14
• Nee, nog niet	0	0	10	8
• Onbekend	7	6	5	4

Tabel 11.56 Samenwerking vmbo-mbo eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
Docenten vmbo-mbo hebben direct contact over VM2						
• Ja	22	56	20	50	24	60
• Ja, voor een deel	10	26	11	28	7	18
• Nee, nog niet	6	15	1	3	6	15
• Onbekend	1	3	8	20	3	8
Typering samenwerking						
• Startend; sprake van kennismaking	4	10	5	13	3	8
• Gevorderd; sprake van afstemming	12	31	8	20	6	15
• Uitstekend; sprake van samenwerking	18	46	19	48	19	48
• Anders	4	10	4	10	9	23
• Onbekend	1	3	4	10	3	8

Tabel 11.57 Samenwerking vmbo-mbo tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
<i>Docenten vmbo-mbo hebben direct contact over VM2</i>				
• Ja	71	56	80	63
• Ja, voor een deel	27	21	35	28
• Nee, nog niet	22	17	7	6
• Onbekend	7	6	5	4
<i>Typering samenwerking</i>				
• Startend; sprake van kennismaking	23	18	15	12
• Gevorderd; sprake van afstemming	48	38	44	35
• Uitstekend; sprake van samenwerking	40	31	51	40
• Anders	9	7	12	9
• Onbekend	7	6	5	4

Tabel 11.58 Heeft men een beeld van het inhoudelijk concept? Eerste tranche

	Juni 2009		Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%	#	%
• Is helder, uitgekristalliseerd	17	44	24	60	23	58
• Is nog niet helemaal helder; hoofdlijnen tekenen zich af	21	54	11	28	10	25
• Het beeld moet zich nog vormen	0	0	1	3	4	10
• Onbekend	1	3	4	10	3	8

Tabel 11.59 Heeft men een beeld van het inhoudelijk concept? Tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
• Is helder, uitgekristalliseerd	63	50	61	48
• Is nog niet helemaal helder; hoofdlijnen tekenen zich af	54	43	51	40
• Het beeld moet zich nog vormen	4	3	10	8
• Onbekend	6	5	5	4

Tabel 11.60 Waar staat men in de ontwikkeling van het concept? Eerste tranche

	<i>Juni 2009</i>		<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Concept is klaar, ontwikkeld	12	31	16	40	21	53
• Concept wordt ontwikkeld in context samenwerking vmbo-mbo	19	49	12	30	12	30
• Concept wordt ontwikkeld in context opstart samenwerking vmbo-mbo	7	18	2	5	0	0
• Ontwikkeling van concept moet feitelijk nog starten	0	0	5	13	4	10
• Onbekend	1	3	5	13	3	8

Tabel 11.61 Waar staat men in de ontwikkeling van het concept? Tweede tranche

	<i>Nov 2009</i>		<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
• Concept is klaar, ontwikkeld	36	28	53	42
• Concept wordt ontwikkeld in context samenwerking vmbo-mbo	61	48	53	42
• Concept wordt ontwikkeld in context opstart samenwerking vmbo-mbo	18	14	9	7
• Ontwikkeling van concept moet feitelijk nog starten	6	5	7	6
• Onbekend	6	5	5	4

Tabel 11.62 Is er sprake van een apart, herkenbaar VM2 programma? Eerste tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>
<i>Voor het vierde leerjaar vmbo bb (tweede jaar leergang VM2)</i>		
• Ja	5	13
• Grotendeels	9	23
• Nee	22	55
• Onbekend	4	10
<i>Voor het eerste leerjaar mbo (derde jaar leergang VM2)</i>		
• Ja	5	13
• Grotendeels	18	45
• Nee	13	33
• Onbekend	4	10

Tabel 11.63 Is er sprake van een apart, herkenbaar VM2 programma? Tweede tranche

	<i>Juni 2010</i>	
	#	%
<i>Voor het derde leerjaar vmbo bb (eerste jaar leergang VM2)</i>		
• Ja	16	13
• Grotendeels	43	34
• Nee	63	50
• Onbekend	5	4
<i>Voor het vierde leerjaar vmbo bb (tweede jaar leergang VM2)</i>		
• Ja	14	11
• Grotendeels	66	52
• Nee	42	33
• Onbekend	5	4

Tabel 11.64 Wat zijn de belangrijkste drie onderwijsinhoudelijke aandachtspunten? Eerste tranche

<i>Als eerste genoemd</i>	<i>Als tweede genoemd</i>	<i>Als derde genoemd</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Indalen programma mbo en opzet doorlopende leerlijnen • Kwaliteit examinering waarborgen • Vakintegratie Avo-beroepsgericht 	<ul style="list-style-type: none"> • Invulling programma derde jaar leergang • Overdracht en invulling portfolio's • Taal&rekenonderwijs scherper vormgeven 	<ul style="list-style-type: none"> • BPV invulling en organisatie verbeteren • Begeleiding leerlingen optimaliseren • Training avo docenten

Tabel 11.65 Wat zijn de belangrijkste drie onderwijsorganisatorische aandachtspunten? Eerste tranche

<i>Als eerste genoemd</i>	<i>Als tweede genoemd</i>	<i>Als derde genoemd</i>
<ul style="list-style-type: none"> • BPV organisatie • Niveau 2 inbedden in vmbo organisatie • (Financiële) omgang met kleine groepen leerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Roosterinvulling • Afstemming inzet vanuit vmbo-ROC • PR en communicatie over de leergang VM2 	<ul style="list-style-type: none"> • BPV organisatie • Aanpas lokalen / realiseren stamlokalen VM2 • Curriculum beschrijven

Tabel 11.66 Aandachtspunten tweede tranche

	Nov 2009		Juni 2010	
	#	%	#	%
<i>Onderwijsinhoudelijke aandachtspunten</i>				
• Onderlinge (vmbo-mbo) afstemming van het programma	86	68	66	52
• Uitwerken programmaonderdelen	72	57	58	46
• Informeren ouders en leerlingen	42	33	41	32
• Overige aandachtspunten	24	19	41	32
• Geen; klaar voor de start	3	2	9	7
<i>Onderwijsorganisatorische aandachtspunten</i>				
• Inzet van docenten/team bepalen	66	52	76	60
• Vaststellen roosters	64	50	49	39
• Intern informeren personeel over VM2	38	30	31	24
• Overige aandachtspunten	36	28	28	22
• Geen; klaar voor de start	9	7	13	10

11.8 Overzicht van experimenten eerste tranche voorjaar 2010

Tabel bijlage.11.67 Leerlingenaantal per VM2-experiment eerste tranche⁹

	<i>Sector</i>	<i>Beschikking 2008</i>	<i>1-10- 2008</i>	<i>1-10- 2009</i>	<i>1-10-2009 2^e telling</i>
06 MSA	Economie	20	19	9	9
08 Zomerhof 02VG	Economie	25	19	13	13
08 Zomerhof 25LP	Economie	22	16	8	8
09 Midden Brabant	Intersectoraal	47	25	22	22
10 Arentheem	Zorg & Welzijn	10	10	10	10
11 Arentheem	Economie	14	14	14	14
12 Clusius College	Landbouw	15	15	14	14
14 Nieuwe Veste	Techniek	30	18	16	16
15 Groenhorst	Landbouw	32	25	25	25
16 Groenhorst	Landbouw	55	39	33	33
20 ZPC Techniek	Techniek	30	25	23	23
21 ZPC De Waal	Economie	20	10	10	10
22 ZPC Veenoord	Economie	10	6	5	5
26 Calvijn JC	Zorg & Welzijn	32	26	22	22
27 Calvijn JC	Economie	35	35	29	28
28 TEC Amsterdam	Techniek	50	45	38	38
29 Waterlant	Economie	20	15	8	8
30 Waterlant	Zorg & Welzijn	25	16	12	12
31 Rosa	Zorg & Welzijn	35	30	28	28
32 Augustinus	Economie	17	17	1	13
33 Augustinus	Techniek	17	16	11	11
34 Augustinus	Zorg & Welzijn	17	17	10	10
35 De Meer	Economie	20	17	28	16
36 Kandinsky EC	Economie	55	57	30	30
37 Kandinsky ZW	Zorg & Welzijn	55	53	23	23
41 Melanchthon	Landbouw	30	30	21	21
45 Groenhorst Ede	Landbouw	60	55	34	34
48 DaCapo College	Economie	13	12	12	12
49 DaCapo College	Techniek	6	5	6	6
53 SB Enschede	Zorg & Welzijn	100	88	24	14
54 SB Enschede	Techniek	58	56	29	17
55 SB Enschede	Economie	66	55	18	9
60 Udens College	Techniek	16	15	15	15
62 Vader Rijn College	Economie	16	22	23	23
63 Vader Rijn College	Techniek	37	36	37	37
64 Vader Rijn College	Zorg & Welzijn	37	30	24	24
65 Merewade College	Economie	18	?	10	?
67 Citaverde Heerlen	Landbouw	36	14	10	10
68 Citaverde	Landbouw	15	15	10	10
Totaal 1^e tranche		1.156	1.030	717	674

⁹ Om uitvoeringstechnische redenen in experiment 46 Farel College niet in dit overzicht opgenomen

11.9 Overzicht van experimenten tweede tranche voorjaar 2010

Tabel bijlage 11.68 Leerlingenaantal per VM2-experiment tweede tranche

	<i>Sector</i>	<i>Beschikking 2009</i>	<i>1-10-2009</i>	<i>1-10-2009 Tweede telling</i>
1 Oranje Nassau College	Economie	35	31	31
2 Oranje Nassau College	Techniek	25	23	23
3 Oranje Nassau College	Zorg & Welzijn	40	38	38
5 Helicon Opleidingen	Landbouw	30	8	8
6 Udens College	Techniek	18	19	19
7 Stichting Grafisch	Techniek	25	18	18
8 Martinuscollege	Zorg & Welzijn	40	41	41
9 De Goudse Waarden	Techniek	20	0	0
12 Coenecoop college	Techniek	5	0	3
13 Coenecoop college	Economie	5	0	2
14 Coenecoop college	Zorg & Welzijn	10	0	2
15 Sint-Maartenscollege	Economie	35	38	38
16 Bonnefantencollege	Zorg & Welzijn	35	25	31
17 CSG Liudger	Techniek	10	0	0
21 CSG Het Streek	Zorg & Welzijn	8	7	7
23 CSG Het Streek	Techniek	16	16	16
24 Landstede	Techniek	60	7	7
25 Augustinus College	Techniek	20	16	16
27 Waterlant	Economie	30	20	20
28 Waterlant	Zorg & Welzijn	20	15	15
29 Huygens College	Economie	50	48	48
30 College De Meer	Zorg & Welzijn	30	19	19
31 Rosa BeroepsCollege	Zorg & Welzijn	40	38	38
32 Sint Maartenscollege	Techniek	35	18	18
35 DACAPO College	Economie	40	12	12
36 Sterren College	Economie	16	13 (samen met exp.nr. 54)	13 (samen met exp.nr. 54)
39 De Nieuwe Veste	Zorg & Welzijn	20	3	16
40 AOC de Groene Welle	Landbouw	40	0	0
41 Arentheem College	Economie	15	14	14
42 Arentheem College	Techniek	15	15	15
43 Arentheem College	Zorg & Welzijn	15	15	15
44 Da Vinci College	Zorg & Welzijn	40	36	36
48 Citaverde College	Landbouw	40	1	1
49 Pontes Scholengroep	Intersectoraal	15	11	11
50 NOVA College, Esprit	Techniek	30	27	27
51 NOVA College, Esprit	Zorg & Welzijn	30	28	28
52 NOVA College, Esprit	Economie	30	27	27
53 Technisch College	Techniek	16	15	15
54 Lieven de Key Krelageschool	Economie	6	13 (samen met exp.nr. 36)	13 (samen met exp.nr. 36)
55 ROC Rivior	Zorg & Welzijn	11	0	0

56 Linde College	Zorg & Welzijn	10	10	10
58 Augustinus College	Economie	20	9	13
60 Calvijn met junior	Economie	50	33	33
62 College De Meer	Economie	30	25	21
63 Calvijn met junior	Zorg & Welzijn	50	36	36
64 Augustinus College	Zorg & Welzijn	20	15	15
65 TEC-Amsterdam	Techniek	60	48	48
66 AOC Oost	Landbouw	45	0	37
67 AOC Oost	Landbouw	24	0	21
69 AOC Oost	Landbouw	36	17	17
70 OSG Schiedam	Economie	21	0	17
71 Zadkine	Economie	18	13	12
72 Lentiz Flora College	Landbouw	20	17	17
73 IJsselcollege	Techniek	18	17	17
74 CSG Melachthon	Zorg & Welzijn	30	35	35
75 Lentiz	Landbouw	20	13	13
76 PENTA college CSG	Zorg & Welzijn	36	16	16
78 Maerlant College	Zorg & Welzijn	20	0	7
79 Kandinsky College	Zorg & Welzijn	45	41	44
80 Merewade College	Economie	12	9	19
82 Rolingcollege	Intersectoraal	15	10	10
83 MBC-Locatie Techniek	Techniek	16	0	45 (samen met exp. nr. 154)
85 Kandinsky College	Economie	45	35	35
86 CGS Melanchthon	Landbouw	40	18	18
87 ROC Tilburg School	Techniek	48	0	0
90 CVO Farel College	Zorg & Welzijn	20	13	13
91 ROC Flevoland	Zorg & Welzijn	15	9	9
93 ROC Flevoland	Zorg & Welzijn	24	15	15
96 Het Schoonhovens	Techniek	20	27	27
97 Het Schoonhovens	Zorg & Welzijn	8	6	6
98 Het Schoonhovens	Economie	12	5	5
99 Landstede	Techniek	20	20	20
100 Radius College	Techniek	20	0	0
107 Scheldemon	Intersectoraal	15	9	9
109 De Meerwaarde	Techniek	50	50	50
110 Montessori College	Zorg & Welzijn	15	0	0
111 AOC Friesland	Landbouw	13	13	13
113 AOC Friesland	Landbouw	13	4	4
114 AOC Friesland	Landbouw	13	7	7
115 Montessori College	Economie	15	0	0
116 De Nieuwe Veste	Techniek	24	8	17
117 AOC Friesland	Landbouw	13	9	9
119 Vader Rijn College	Economie	13	10	10
120 Christelijke SG	Economie	16	11	11
121 CSV	Techniek	5	24 (samen met exp.nr. 123)	24 (samen met exp.nr. 123)
122 Vader Rijn College	Techniek	33	15	15

123 CSV	Techniek	14	24 (samen met exp.nr. 121)	24 (samen met exp.nr. 121)
124 Vader Rijn College	Zorg & Welzijn	33	32	32
125 CSV	Zorg & Welzijn	33	16	16
126 Montessori College	Zorg & Welzijn	15	0	0
127 Mondial College	Economie	26	0	20
128 Da Vinci College	Zorg & Welzijn	20	0	0
129 Mondial College	Zorg & Welzijn	20	0	15
130 Edudelta OG	Landbouw	30	13	13
134 Edudelta OG	Landbouw	24	0	0
135 Edudelta OG	Landbouw	30	14	14
136 Clusius College	Landbouw	15	9	9
140 Zuiderpark College	Techniek	40	42	42
141 Nova Collega, locatie Veenoord	Economie	10	13 (samen met exp.nr. 143)	13 (samen met exp.nr. 143)
142 Het Westeraam	Economie	15	4	4
143 Nova College, locatie Veenoord	Economie	10	13 (samen met exp.nr. 141)	13 (samen met exp.nr. 141)
144 Zuiderpark College	Economie	20	7	7
145 Het Westeraam	Zorg & Welzijn	25	9	8
146 Het Westeraam	Landbouw	15	5	5
148 CSG Comenius	Techniek	20	17 (samen met exp.nr. 149 & 17 (samen met exp.nr. 148 & 17 (samen met exp.nr. 148 & 17 (samen met exp.nr. 148 &	6 (samen met exp.nr. 149 & 6 (samen met exp.nr. 148 & 6 (samen met exp.nr. 148 &
149 CSG Comenius	Techniek	20	17 (samen met exp.nr. 148 &	6 (samen met exp.nr. 148 &
150 CSG Comenius	Techniek	20	17 (samen met exp.nr. 148 &	6 (samen met exp.nr. 148 &
153 MBC-Locatie	Intersectoraal	20	22	22
154 MBC-Locatie Techniek	Techniek	16	40	45 (samen met exp. nr. 83)
155 College de Brink	Economie	20	20	20
157 Sw. stichting VO ROCvA	Economie	15	14	14
158 Montessori SG	Economie	20	20	20
159 SW. stichting VO ROCvA	Economie	15	13	13
160 Roelof van Echten College	Economie	5	0	0
161 Roelof van Echten College	Zorg & Welzijn	15	0	0
162 Munnikerheide	Techniek	16	10	10
164 Bonhoeffer College	Techniek	26	31	13
165 Het Stedelijk	Techniek	52	8	8
166 Bonhoeffer College	Zorg & Welzijn	38	13	4
167 Het Stedelijk	Zorg & Welzijn	54	3	3
168 Bonhoeffer College	Economie	28	14	7
169 Het Stedelijk	Economie	34	4	4
170 Porta Mosana	Landbouw	35	0	35

171 Zuiderpark College,	Economie	60	0	0
172 LMC-Unie Noord-	Zorg & Welzijn	36	23	28
173 LMC-Unie Noord-	Economie	20	9	11
174 LMC Horeca	Economie	18	5	6
Totaal tweede tranche		3.145	1.752	1.932

11.10 Overzicht van geïnterviewden, voorjaar 2010

Het onderstaand overzicht vermeldt de personen waarmee in het voorjaar van 2010 een interview is gehouden in het kader van de VM2-monitor. Het betreft alle personen die betrokken zijn bij een eerste tranche experiment.

<i>Experiment</i>	<i>Sector</i>	<i>Geïnterviewde(n)</i>
6 Montessori Scholengemeenschap Amsterdam	Economie	dhr. T. Jaspers, mw. E. Moens
8 LMC Horeca Vakschool	Economie	dhr. J. Gombert, dhr. L. Mijnlief
9 Midden Brabant College	Intersectoraal	mw. K. Nieuwkerk
10 Arentheem	Zorg & Welzijn	dhr. R.J. Herder
11 Arentheem	Economie	Zie 10
12 Clusius College	Landbouw	mw. A. Lugtig-Ouweltjes, dhr. R. Marcus
14 Nieuwe Veste	Techniek	dhr. R. Wilhelm, dhr. B. Brinksma
15 Groenhorst Lelystad	Landbouw	dhr. A. Albersen
16 Groenhorst Maartensdijk	Landbouw	dhr. Van Donselaar, mw. Navarro
20 ZPC Techniek	Techniek	dhr. T. Warmels
21 ZPC De Waal	Economie	mw. E. Hernes, mw. C. van Dijk
22 ZPC Veenoord	Economie	dhr. T. Peters, mw. A. Oudshoorn
26 Calvijn Junior College	Zorg & Welzijn	mw. W. Tamminga
27 Calvijn Junior College	Economie	Zie 26
28 TEC Amsterdam	Techniek	mw. A. Tholen, dhr. Braam, dhr. Khottoul
29 Waterlant	Economie	dhr. R. Nijenhuis
30 Waterlant	Zorg & Welzijn	mw. van Minnen
31 Rosa	Zorg & Welzijn	mw. U. Op 't Land
32 Augustinus	Economie	mw. M. Hollman, mw. R. van Kallen
33 Augustinus	Techniek	Zie 32
34 Augustinus	Zorg & Welzijn	Zie 32
35 De Meer	Economie	dhr. P. van den Berg
36 Kandinsky	Economie	dhr. Swinkels, dhr. Van Hees
37 Kandinsky	Zorg & Welzijn	Zie 36
41 Melanchthon	Landbouw	dhr. J. Speksnijder, dhr. G. Lentelink
45 Groenhorst Ede	Landbouw	dhr. T. Spierings, dhr. M. Wevers
46 Farel College	Zorg & Welzijn	mw. J. van de Jagt
48 DaCapo College	Economie	dhr. G. Savelkoul
49. DaCapo College	Techniek	dhr. J. Wolters, mw. H. Kunrels
53 Scholingsboulevard	Zorg & Welzijn	mw. R. Bijvank-Adriaansz, dhr. R. Andres
54 Scholingsboulevard	Techniek	Zie 53
55 Scholingsboulevard	Economie	Zie 53
60 Udens College	Techniek	dhr. D. de Haan, dhr. De Bruin
65 Merewade College	Economie	dhr. E. Blankenstein
67 Citaverde	Landbouw	dhr. P. Claessen, dhr. B. Kokkermans
68 Citaverde	Landbouw	mw. M. van Kempen, dhr. H. Geurts, dhr. F. van Kruisbergen

Gebruikte afkortingen

AKA	Arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent
AOC	Agrarisch opleidingscentrum
Avo	Algemeen vormend onderwijs
Bbl	Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo)
Bbl	Beroepsbegeleidende leerweg (mbo)
Bol	Beroepsopleidende leerweg (mbo)
Bpv	Beroepspraktijkvorming
Brin	Basisregistratie instellingen
Bve	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
Crebo	Centraal register beroepsopleidingen
Ecbo	Expertisecentrum Beroepsonderwijs
Gl	Gemengde leerweg (vmbo)
Kbl	Kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo)
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Lwoo	Leerwegondersteunend onderwijs
Lwt	Leer-werktrajecten
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Pso	Praktische sectororiëntatie
Pta	Programma voor toetsing en afsluiting
REC	Regionaal expertisecentrum
Roc	Regionaal opleidingscentrum
Tl	Theoretische leerweg (vmbo)
Vap	Verwerking agrarische producten
Vmbo	Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VM2	Vmbo-mbo niveau 2
Vo	Voortgezet onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlaten
Vwo	Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WVO	Wet op het voortgezet onderwijs

Over de auteurs

Mevrouw dr. R. (Renée) van Schoonhoven is directeur van Actis en in die hoedanigheid tevens werkzaam als senior onderzoeker en -adviseur in het vmbo, praktijkonderwijs en mbo. Zij heeft zich gespecialiseerd in vraagstukken van beleid, bestuur en beheer in deze onderwijssectoren, meer in het bijzonder de samenwerking tussen vmbo en mbo, het belang van doorlopende leerlijnen en de positie van educatie in het bve-bestel.

De heer drs. D.M.S. (Dennis) Heijns is bij Actis werkzaam als adviseur. Na werkzaam te zijn geweest in het primair onderwijs is hij tegenwoordig betrokken bij diverse regionale en landelijke ontwikkelingen op het gebied van onderwijsbeleid, -beheer en -bestuur. Voorbeelden daarvan zijn de monitor van de VM2-experimenten, de landelijke uitstroommonitor praktijkonderwijs en kwaliteitszorg in het praktijkonderwijs (platform praktijkonderwijs).

De heer M.H.C.F. (Machiel) Bouwmans MSc. is als junior onderzoeker werkzaam bij Actis. Hij is betrokken bij de uitvoering en rapportage van diverse monitor-onderzoeken, zoals die van de VM2-experimenten en de monitor van meisjes en techniek in het vmbo. In die rol volgt hij de ontwikkelingen die zich voordoen in leerlingloopbanen op landelijk niveau.

De heer drs. E.J.P. (Ed) Weijers werkt sinds 2006 als senior adviseur bij Actis Advies. Hij was daarvoor werkzaam in het hbo als docent en als secretaris van een college van bestuur. Hij adviseert en begeleidt onderwijsinstellingen op een breed terrein van onderwerpen.